

KULTÚRA

ROČNÍK IX. – č. 1

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

18. JANUÁRA 2006

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 29 Sk

Prvý deň roka 2006 je začiatok 14. roka od vzniku Slovenskej republiky. Je to sviatok Matky Božej a je to Svetový deň pokoja. Myšlienka pokoja, Božieho pokoja, pokoja ľudí dobrej vôle naplnia našu myseľ. S myšlienkou Božieho Pokoja by sme mali vykročiť do nového roka, do ďalšieho roka slovenskej štátnosti, pod ochranou tej, ktorú oslovujeme ako Kráľovnú Pokoja.

Na túto cestu pokoja sa vydávame s modlitbou, ktorú sme vyjadrovali aj slovami žalmu: „Bože, buď nám milostivý a zehnaj nás! A tvoja tvár nech žiari nad nami, aby sa tvoja cesta stala známou na zemi!“

Svätý Otec Benedikt XVI. pokračuje v tradícii svojich predchodcov a poslal preto svetu posolstvo k Svetovému dňu pokoja roku 2006 - posolstvo nádeje, posolstvo varovania, posolstvo života. Jeho základnou myšlienkou je veta: Pokoj spočíva v pravde.

Svätý Otec Benedikt XVI. už vo vianočnom príhovore Urbi et orbi - Mestu a celému svetu k veľkým problémom našich čias povedal: Modernú dobu často prezentujú ako prebudenie rozumu zo spánku, ako príchod svetla poznania do ľudstva, ako odchod z temného obdobia do jasného svetla vedomostí. Skutočnosť je však taká, že moderný človek je práve slabý v podstatnom poznaní a premýšľaní a zamotáva sa preto stále viac do nepredvídaných problémov a ich nepredvídaných následkov. Máme nový priemysel, ale máme aj nedýchatelný vzduch a otepľovanie planéty. Máme nové objavy, ale bojíme sa chemických a biologických zbraní a trasieme sa pred ničivou silou zbraní atómových. Máme vyspelejšiu medicínu, ale na našich klinikách zabíjajú státisíce nenarodených detí a šíri sa eutanázia. Máme vyspelú biológiu, ale prebúdame v sebe staré pokušenie, chceme byť „ako Boh“ a chceme vyrábať človeka v skúmavkách a klonovaním, bez otca a bez matky a bez istoty, čo z genetického inžinierstva môže vzísť. Benedikt XVI. povedal: „Muži a ženy nášho veku riskujú, že sa stanú obeťami svojich poznatkov a techniky a skončia

Zobud'te sa!

v ľudskej prázdnote.“ A zvolal: „Zobud'te sa, muži a ženy tretieho tisícročia!“

Zdajú sa nám tieto slová príliš burcujúce? Ale nespoznávame v nich pravdu o našom živote, o živote v Európe a v celom našom svete? Zamyslime sa nad tým z hľadiska Svetového dňa pokoja a teda i pohľadom na prítomnosť a budúcnosť.

Kardinál

JÁN CHRYZOSTOM KOREC

Žiť v pokoji znamená žiť v pravde, žiť v pokoji pravdy. V tom sa dnes možno najviac prevíňujeme. Terajší Sv. Otec ešte ako kardinál Ratzinger odpovedal v celej jednej knihe na otázky nemeckého novinára. Novinár mu hovoril: „Údaje o možnosti prežitia našej planéty sa stále zhoršujú. Od polovice 80. rokov stále pribúda počet aj rozsah katastrof vo svete. Väčšinu z nich spôsobuje príroda, ale človek sám. Jednak porušením rovnováhy v prírode, čo sa týka vody, vzduchu, života lesov a rovnováhy podnebia, alebo aj tým, že človek stráca kontrolu nad svojou vlastnou technikou. Vyrubuje bezhlavo pralesy a lesy a podzemnými jadrovými výbuchmi otriasa krehkou zemskou kôrou. Pýtam sa, povedal novinár: Treba nám takto tancovať na okraji sopky? Je potrebný tento rastúci chaos, táto pochabosť v rokoch veľkej premeny svetových dejín, aby sme museli začať všetko odznova? Alebo je to, nedajbože, skutočné objednávanie apokalypsy?“ - Kardinál Ratzinger chvíľu mlčal: „Ťažko povedať“, dodal potom. V každom prípade by sme sa mali usilovať, aby sme umožnili zdravý nový začiatok, a to zo sil stvorenia a vykúpenia. Aby sme uvoľnili aj tie sily, cez ktoré sa

človek učí sám seba ovládať a teda aj obmedzovať. Lebo o to teraz očividne ide: Aby človek nerobil všetko, čo sa mu zachce. „Lebo človekovi by sa mohlo zachcieť zničiť aj seba samého, aj ľudstvo, aj svet. Ide o to, aby si človek uvedomil, že oproti schopnosti niečo urobiť, stojí otázka, v akej miere je to potrebné a v akej miere sa to smie urobiť. Aby človek neuznával ako prekážky len to, čo nemôže fyzicky, ale aj to, čo nie je dovolené mravne, z hľadiska ľudskosti a z hľadiska života. Je potrebné formovať ľudí tak, aby boli schopní odolávať pokušeniam zakázaného stroju - to je dnes základná úloha, povedal Kardinál.

V tomto má veľkú úlohu Cirkev. Cirkev sa musí usilovať privádzať ľudí k tomu, aby dorástli na vlastnú úroveň človeka, aby oproti svojim fyzickým schopnostiam a možnostiam brali do úvahy aj svoje morálne možnosti a záväzky. Prítom vieme, že k morálnosti ľudských činov nás zaväzuje vzťah k živému Bohu a jeho poriadku života. Bez Boha? Čo zväzovalo k mravnosti veľkých tyranov Hitlera, Stalina, či Pol Pota v Kambodži? Nič ich nezaväzovalo! Ak naozaj Boh stojí v našom živote ako skutočnosť a ako sila, dostáva záväznosť a silu aj naša mravnosť.

Bez Boha je tu nebezpečenstvo, že človek vezme celej prírode, ba aj ľudstvu ich životný dych. Znehodnocovanie vonkajšieho sveta - vody, vzduchu, potravín - je obrazom vnútorného znečisťovania človeka, na ktoré veľmi málo dbáme. Toto uniká aj mnohým ochrancom prírody. Chceme ľuďom umožniť ľudsky dýchať, ale zároveň obraňujeme všetko, čo púšťa z reťazi ľudskú svojvoľu, neskrtný priemysel a jeho exhaláty a mnohé iné neresti. To je karikatúra starosti o prírodu o človeka a karikatúra slobody.

(Pokračovanie na 4. strane)

Drahí čitatelia, už deviaty rok sa deje malý zázrak: v čase tak málo naklonenom uvažovaní o kultúre a národe, o našich dejinách a duchovných osnovách ľudského bytia vychádza náš časopis. V kontexte všadeprítomného bôžika konzumu a svojvôle pseudoliberalného pohľadu na ľudskú spoločnosť je aj taká samozrejma vec ako Kultúra provokáciou. Globalizujúce sa bohatstvo, ktoré si je vedomé, že si vie kúpiť všetko, i celé režimy, ich médiá, tobôž jednotlivé politické strany a tretí sektor, organizuje aj spoločenskú diskusiu vo vlastnej réžii. Preto nemá rado, ak sa niekto opováži uvažovať naozaj slobodne, v súlade s mravným zákonom, ktorého interpretátorom nie je ono samo a ktorého modlou nie je zlaté teľa.

Nenamýšľali sme si a ani si nenamýšľame, že môžeme zmeniť tento devastujúci trend. Nazdávame sa však, že je našou svätou povinnosťou vydať svedectvo. O čom? Napríklad o tom,

Do Nového roku

TEODOR KRIŽKA

že kým väčšina oportúnne mlčí alebo dokonca ľahkomyseľne hádže za hlavu hodnoty vydo-byté predchádzajúcimi generáciami a vykúpené veľkým utrpením, ba i martýriom, žijú, myslia a tvoria medzi nami aj iní ľudia. Sú to ľudia ochotní podstúpiť aj riziká a nemalé odriekanie, aby ponad tento úpadok preniesli víziu iného človeka a inej spoločnosti, v ktorej hospodársky výsledok nie je samocieľom úzkej skupiny hedonisticky žijúcich zbohatlíkov, ochotných v mene zisku obetovať všetko, áno, okrem svojho svedomia aj národ a vlasť, ale iba prostriedkom na zvyšovanie kultúrnej úrovne jednotlivca a spoločnosti.

Politici vynesení k moci nadnárodným kapitálom sa rýchlo vyzliekajú z korektívov, ktoré si priniesli od rodičov, z kultúrneho prostredia, ktoré tak plamenne presvedčali o svojej usľachtilosti, a osvojujú si ľahkomyseľné dogmy novej doby, ktoré ešte ľahkomyseľnejšie vyslovujú spolu s rýchlokvasenými celebritami. Odrazu sa im vidí zbytočné investovať do vzdelania a kultúry, akoby popri ekológii životného prostredia nebola ešte dôležitejšia ekológia ľudského ducha.

Naše Kultúre hrozil a hrozí zánik od prvého čísla, ktoré sme pred ôsmimi rokmi vydali. Napriek tomu sme prežili i štátom umelo dotované časopisy úzkych záujmových elit. Najnovšie sa dozvedáme, že po osemnástich rokoch čoskoro bude musieť zaniknúť časopis Spolku slovenských spisovateľov Literárny týždenník. V tejto situácii sa nám vidí ako žiaduce ponúknuť Spolku slovenských spisovateľov priestor na stránkach Kultúry, ak o to prejaví záujem, napríklad v podobe štvor- či osemstranovej prílohy.

Ako ste zaiste zaregistrovali, museli sme zvýšiť cenu jedného výtlačku na 29,- Sk. Pri vyššie štyridsaťjedenpercentnom rabate distribučných síti periodického tlače a devätnásťpercentnej DPH na napriek tomu nepomôže pokryť náklady investované do vydávania časopisu. Aby sme dosiahli aspoň vyrovnaný hospodársky výsledok, museli by sme cenu časopisu zvýšiť ešte o ďalších dvadsať korún. Napriek tomu sme presvedčení, že čitateľom ponúkame obsah, ktorý nenájdu v nijakom inom periodiku a že tento obsah má na rozdiel od bulváru trvalú hodnotu. Preto veríme, že počet výtlačkov Kultúry roku 2006 opäť stúpne.

www.kultura-fb.sk

Biskupi Slovenska vydali pastiersky list o solidarite

Na Štvrtú adventnú nedeľu sa v chrámoch Slovenska čítal pastiersky list biskupov Slovenska. Jeho hlavnou témou je sociálna solidarita. Pastiersky list vychádza z prežívania vianočných sviatkov ako sviatkov príchodu Ježiša Krista na svet, Boha ktorý sa kvôli láske k ľuďom neváhal znížiť a stať sa chudobným a bezdomovcom. Biskupi vyzývajú veriacich, aby Vianoce prežili ako výzvu ku vzájomnej ľudskej spolupatričnosti a solidarite. Egoizmus, hromadenie pozemských dobier iba pre seba je podľa biskupov cesta k pozemskému i večnému utrpeniu. Dary, ktoré každý z nás dostal máme rozvíjať a to nielen pre seba, ale i pre službu a pomoc tým, ktorí sú na to odkázaní. Biskupi sa obracajú i na tých, ktorí patria medzi núdzných, aby sa nevzdávali a i v neľahkej situácii rozvíjali oblasti života ako sú budovanie vzájomných vzťahov, výchova detí, vzdelávanie, služba bližným...

Svoju výzvu ďalej biskupi adresujú všetkým, ktorí majú politickú zodpovednosť na všetkých úrovniach, aby svojimi rozhodnutiami napomáhali sociálnej spoločnosti na Slovensku.

Na záver listu biskupi vyslovujú želanie požehnannej prípravy na slávenie vianočných sviatkov, aby kresťania boli tými, skrze ktorých sa budú môcť ľudia stretnúť s Kristovou láskou. (TK KBS/ -pz-)

Kresba: Andrej Mišanek

Doktorát Honoris causa pre manželov Bilingsovcov

Univerzita Tor Vergata v Ríme udelila manželom Johnovi a Evelyn Bilingsovcovi čestný doktorát honoris causa za ich myšlienku a vypracovanie metódy prirodzenej regulácie pôrodnosti, známou ako bilingsova metóda.

„Dôvodom, prečo sme sa tým začali zaoberať a vypracovali sme prirodzenú metódu – povedala počas slávnosti 25. nov. 2005 Evelyn Bilingsová - bola skutočnosť, že rodiny, v ktorých žijú nechcené deti, nie sú šťastné. Regulácia pôrodnosti prirodzenými metódami prináša veľké uspokojenie pre manželské páry i pre rodiny a nemá etické či náboženské dopady. Jej výhodou je, že sa môže aplikovať aj v nevyhovujúcich sociálnych a kultúrnych kontextoch. Na myšlienke udeliť tento čestný doktorát sa zhodli ešte minulý rok štyri rímske fakulty medicíny (Sapienza, Cattolica, Tor Vergata a Campus Biomedico), aby takto zdôraznili platnosť tejto metódy pre vyhýbanie sa alebo pre dosiahnutie tehotenstva.

STANISLAV GÁBOR/AVVENIRE

Bohdan D. Ulašín, Miroslav Kamenský, Maroš Smolec, Pavol Holeštiak, Ján Podmanický, Roman Michelko. Mená mladých ľudí, ktorí by sa v ničom nelíšili od svojich vrstovníkov, keby im v srdciach nepučal zápal. Zápal, aký poznali a každodenne pociťovali predchádzajúce generácie národne uvedomelých a hodnotovo orientovaných osobností slovenského života. Zápal menom láska k svojej vlasti, k svojmu národu. Všetko úspešní mladí, vysokoškolsky vzdelaní ľudia z rôznych častí Slovenska, ktorí sa v slovenskej spoločnosti otvoreným hlásením sa k národne orientovanej vrstve slovenskej inteligencie sami dobrovoľne odsúvajú na periferiu verejného života a o každý centimeter sa musia snažiť oveľa viac ako ktorýkoľvek globalizovaný, liberálne zmýšľajúci, či „načerveno šmrncnutý“ kvazi-intelektuál.

Spomínaná šestica sa v decembri minulého roka predstavila na konferencii Za prahom únosnosti a – ako ďalej..., kde v rámci Fóra mladých vystúpili so svojimi nanajvýš zaujímavými a aktuálnymi príspevkami.

Podstatou konferencie, ktorú zorganizovali SKSI Slovakia plus, SSI Korene a Slobodná rada slovenského národa, obnovená SNR, bolo nielen skonštatovať súčasný stav v Slovenskej republike, ale aj vytýčiť hlavné zásady záchrany hodnôt nášho národného dedičstva a spôsoby ich rozvoja v budúcnosti. Pedagóg B. Ulašín sa krátkym exkurzom do našej predkresťanskej minulosti pokúsil predstaviť našu súčasnosť ako cestu, ktorá je pre nás možná, ba i prístupná, len my sa tvrdohlavo derieme cez kríky a húštiny povedľa nej a zavierame si oči pred ukazovateľmi, ktoré by nás vrátili na cestu schodnejšiu, smerujúcu k vybudovaniu národnej hrdosti a seba-

Vlastenectvo prichádza z regiónov

My, predstavitelia mladej slovenskej inteligencie, zideli na konferencii Slovenskej inteligencie Korene a Stálej konferencie slovenskej inteligencie Slovakia Plus, protestujeme:

- proti duchovnému úpadku slovenskej spoločnosti a ľahostajnosti vládnych elít, ktorým takýto stav evidentne vyhovuje;
- proti ekonomickej deštrukcii štátu súčasnou vládnu garnitúrou;
- proti rozvratu politického systému, ktorý sa prejavuje porušovaním základných práv občanov.

vedomia v nás. Stačí si pozrieť krstné mená, ktoré používame, a prideme na to, že akoby aj podvedome odsúvame to naše, slovenské, pôvodné.

Právnik M. Kamenský sa dotkol často diskutovanej témy – globalizácie, o ktorej sa viac rozpráva, ako jej skutočne rozumieme. Ako sa pred ňou brániť a dá sa vôbec zabrániť jej príchodu k nám, je otázka, ktorá patrí medzi frekventované, hoci treba povedať, že úplne zbytočné, pretože tu už dávno je. Zažívame to každodenne počnúc unifikovanými obchodmi a výrobkami, až po nadnárodných žralokov, ktorí sa kúpu v pote našich predkov a dávajú nám pocit práce namiesto tej skutočnej, a teda aj naše ohodnotenie je viac fiktívne, ako zodpovedajúce realite.

Novinár M. Smolec pri hľadaní východísk z duchovného prázdna súčasnosti tvrdí, že človeka treba presvedčiť o existujúcej nádeji. M. Smolec: „Novej generácii našich detí musíme ponúknuť alternatívu a možnosti, aby si vážili samých seba a svoje kore-

V poslednom čísle Kultúry minulého roka sme uverejnili list poprednej slovenskej osobnosti, herečky Evy Kristínovej ministrovi vnútra, v ktorom vyjadrila obavy a rozpaky nad bezprecedentným konaním polície, ktorá brutálne zasiahla počas pietneho aktu pri spomienke na Ľudovíta Štúra v Modre, hoci tá istá polícia ani raz nezasiahla pri mnohopočetných iredentistických prejavoch maďarských politických predstaviteľov na území Slovenskej republiky. Uverejňujeme v plnom znení odpoveď Ministerstva vnútra SR ako aj následnú reakciu Evy Kristínovej.

Vážená pani Kristínová, obdržal som na priame vybavenie Váš list, ktorý ste adresovali ministrovi vnútra Slovenskej republiky a v ktorom ste poukazovali na z Vášho pohľadu neadekvátny postup polície v Modre pri príležitosti 190. výročia narodenia Ľudovíta Štúra.

Na základe uvedeného listu si Vás dovoľujem ubezpečiť, že tak ako Vy, tak ja a celý Policajný zbor si ctíme pamiatku Ľudovíta Štúra a keby spomienkové stretnutie pri príležitosti jeho 190. výročia v Modre prebiehalo v zmysle zákonov, Policajný zbor by zakročovať nemusel.

Počas spomienkového zhromaždenia niektorí účastníci svojim správaním a konaním naplnili znaky skutkovej podstaty trestného činu Podpory a propagácie hnutí smerujúcich k potlačaniu práv a slobôd občanov podľa § 260 ods. 1.2 Trestného zákona, a preto bolo rozhodnuté o obmedzení osobnej slobody týchto účastníkov. Pri zákroku však boli príslušníci Policajného zboru napadnutí ako verbálne, tak aj fyzicky účastníkmi zhromaždenia, ktorých cieľom bolo za-

Tu leží ten, čo išiel snívať do rodnej zeme náš sen živý a čaká, pane, karafiát.

Čo ste mu na hrob položili?

Boli ste tu, no s čudnou pietou na skalu, ktorá láskou horí, kládli ste veniec temných kvetov, pyšne a opät' bez pokory.

Prišli ste hrubo s temnou ružou, opitý mocou, nepozvaný na živé chrby mladých mužov kládli ste kvety obuškami.

Odpoveď Ministerstva vnútra SR na list Eve Kristínovej

bránenie vykonania služobného zákroku príslušníkmi Policajného zboru. Na základe týchto udalostí ako aj skutočností, že sa zhromaždenie podstatne odchyľilo od oznámeného účelu, bolo rozhodnuté o rozpustení zhromaždenia. K uposlúchnutiu výziev Policajného zboru na pokojný rozchod zhromaždených nedošlo a príslušníci Policajného zboru boli naďalej napadáni účastníkmi zhromaždenia, bol nasadený adekvátny počet príslušníkov Policajného zboru na obnovenie verejného poriadku.

Vychádzajúc z týchto skutočností som presvedčený, že k zákroku Policajného zboru v Modre došlo v súlade so zákonom.

S úctou
Ing. IVAN DOBROVODSKÝ
Riaditeľ odboru poriadkovej polície
Prezídia Policajného zboru

Vážený pán riaditeľ odboru poriadkovej polície Prezídia Policajného zboru Ing. Ivan Dobrovodský,

úprimne som sa potešila, keď som otvárala list Ministerstva vnútra SR. „Yia! Vaša neúplná odpoveď“ zo dňa 28. novembra 2005 (Č. p.: PPZ-695-3/OOP-2005) ma hlboko sklámala. V liste iba konštatujete, že policajný zásah v Modre bol odôvodnený, lebo polícia sa bránila proti agresívnemu správaniu účastníkov zhromaždenia, ktoré sa (citujem) „podstatne odchyľilo od oznámeného účelu“.

Dalo by sa s tým do istej miery súhlasiť, ak by bolo v Modre naozaj došlo ku skutočným výtržnostiam rozváš-

neného davu. Ja takéto informácie od obyvateľov Modry, šokovaných neadekvátnym zásahom policajných zložiek, nemám.

Nerozumiem však, prečo ste vôbec nereagovali na druhú, rovnako dôležitú časť môjho protestného listu. Prečo ste sa ani len nepokúsili vysvetliť nevysvetliteľné: Prečo Ministerstvo vnútra SR hrá vytrvalo úlohu mŕtveho chrobáka pri akciách už nebezpečne naštartovanej maďarskej irendy na juhu našej vlasti? Na stupňujúcu sa snahu urobiť z našich štátnych občanov, hlásiacich sa k maďarskej národnosti, piatu kolónu tak, ako tomu bolo v tridsiatom siedmom a ôsmom roku pred Mnichovským diktátom a Viedenskou arbitrážou.

Zdôrazňujem, že na týchto podujatiach, na ktorých sa okrem čurkovskorobánovských radikálov zo susedného Maďarska angažovane zúčastňujú aj čelní predstavitelia SMK a Csemadoku (vrátane podpredsedov NR SR a vlády SR), odznievajú plamenné reči v duchu irendy a pod vejciami symbolmi susedného štátu – maďarskými zástavami – sa nadšene spieva maďarská štátna hymna. Prečo zatiaľ ani v jednom prípade nedošlo k zákazu takýchto, v plnom zmysle slova protištátnych akcií?

Buďte, prosím, láskaví a venujte konečne podobným podujatiam aspoň zvýšenú pozornosť. Ste predseda Ministerstvom vnútra nie susedného štátu, ale našej Slovenskej republiky.

S úctou
EVA KRISTÍNOVÁ
12. DECEMBRA 2005

TEODOR KRIŽKA Nad hrobom Ľudovíta Štúra

(Ministrovi vnútra)

*Bili ste ako bez rozmyslu
Koho však, viete? Vlastných synov.
Neprosili vás, pane, či smú
zaplakat' horko nad krajinou.*

*Prišli ste hrubo s temným kvetom
zbabelej moci, čo sa bála
do očí hľadieť týmto deťom,
preto tak besne vyčítala.*

*Radšej sa pomodlite zdravas
za nich i za seba, ak chcete dorásť.
A nechajte ich konať, veď i za vás
bijú sa o národ a o vlasť.*

a celú ich veľkosť, vnútornú silu vytvárajú peniaze. Oni si myslia, že keď majú na účte desiatky miliónov, že teraz sa im vďaka otvoria dvere, že všetci pred nimi pokľaknú, budú ich pomaly prosiť o milosť. A zrazu prídu za človekom, ktorý nefunguje na peniaze, a ich veľkosť klesá. Stávajú sa z nich malí, obmedzení ľudia, ktorí celú svoju integritu postavili na hodnotu, ktorou sú peniaze, a tí ľudia zrazu cítia, že vy ste silnejší ako oni.“

Politológ R. Michelko sa zase oprel okrem iného o regióny a výsledky nedávnych volieb, ktoré priam predurčili vznik silnej siete regionálnych periodík, ktoré by boli kritické k súčasnému smerovaniu Slovenska, boli by schopné predkladať a propagovať alternatívy vo vývoji a zároveň udržiavať a ziskávať si nových a nových ľudí. Túto tézu podporuje aj stále rastúci vplyv regionálnych a lokálnych médií. „Už veľmi skoro v rokoch 2007 – 2009 budeme svedkami revolúcie v oblasti elektronických médií. Digitalizácia rozhlasu, ale predovšetkým televízie, vyrieši problémy so získavaním vysielacích frekvencií, pretože využiteľnosť frekvenčného pásma sa dramaticky zvýši,“ naznačuje ďalšie z východísk R. Michelko. A to je východisko z periferie mediálneho vplyvu, kde sa v súčasnosti nachádzajú proslovenskí a prokresťanskí Slováci.

Jedna konferencia nemôže vyriešiť nakopené problémy súčasného Slovenska, ale môže prinajmenšom naznačiť, kadiaľ ísť a kam smerovať. Treba dúfať, že takéto stretnutie rôznych generácií, kde dostali slovo aj mladí, ktorí boli vypočutí i akceptovaní, nezostane ojedinelé a že mu budú venovať oveľa väčšiu pozornosť aspoň uvedomelí Slováci, učitelia, študenti a každý, komu nie je ľahostajný súčasný stav našej spoločnosti.

Vyzývame všetkých mladých ľudí, ktorí majú záujem o budovanie hodnotovej a národne uvedomelej spoločnosti, aby prekonali ľahostajnosť a skepsu so súčasného vývoja. Budúcnosť národa tkvie vo vlastenectve, ktoré v súčasnosti prichádza z regiónov Slovenska.

V Bratislave, 17. decembra 2005
PAVOL HOLEŠTIAK, MAROŠ SMOLEC,
ROMAN MICHELKO, PETER KUBICA,
BEATA BLEHOVÁ, JÁN PODMANICKÝ,
MIROSLAV KAMENSKÝ.

ne. Výchova detí je na každom z nás. Avšak spoločne by sme mali konečne vymeniť na spomínaných billboardoch politických strán tváre nečestných politikov, nevynímajúc i niektorých opozičných. To by mohol byť náš prvý spoločný krok na ceste k renesancii slovenského hodnotového systému.“

P. Holeštiak na praktickom príklade regionálnej iniciatívy Mladá Čadca poukázal na jedno z ďalších východísk. Bez ohľadu na politickú príslušnosť sa v Čadci dokážu spojiť rôzni ľudia na princípe spolupráce, prajnosti. Spájajú ich pritom kresťanské, národné a sociálne myšlienky. Spoločne hľadajú východiská na úrovni literatúry, kultúry, komunálnej politiky, či školstva.

J. Podmanický sa zamýšľal nad kresťanskou politikou, zvlášť aktuálnou v súčasnej dobe tvrdoché materializmu a biznisu. Kresťanský politik by mal byť odolný voči peniazom. J. Podmanický: „Som starosta obce, a vidím to, ako prichádzajú kapitáni priemyslu, veľkí biznismeni, ktorí majú dosť peňazí

1/2006 (18. januára)

Regionálne voľby do krajských samospráv, ktoré sa uskutočnili 26. novembra a 10. decembra 2005, charakterizuje nízka volebná účasť. K volebným urnám pristúpilo v prvom kole len 18 %, v druhom kole približne 10 % oprávnených voličov.

Klesajúci záujem o verejné dianie spôsobuje predovšetkým všeobecné sklamanie z politiky. Umocňuje ho skutočnosť, že občania napriek deklarovaným makroekonomickým výsledkom necítia výraznejšie pozitívne zmeny vo svojom živote a oslabuje sa ich presvedčenie, že konkrétna politická strana, resp. kandidát môže zásadným spôsobom ovplyvniť životnú úroveň voliča.

Druhou príčinou nízkej účasti na voľbách je nedostatočné pochopenie významu regionálnych volieb a kompetencií krajských samospráv. V tejto oblasti zlyhávajú všetky zúčastnené strany. Centrálna vláda a predstavitelia krajských samospráv, keďže nedostatočne informovali verejnosť o poslaní vyšších územných celkov, politické strany vďaka príliš všeobecnej politickej agende svojich kandidátov, masovokomunikačné prostriedky, ktoré dianiú v samosprávach venujú okrajový priestor, ale i samotní občania, neochotní venovať závažným spoločenským témam hlbšiu pozornosť.

Pod nízku účasť voličov sa zaiste podpisal i termín konania regionálnych volieb.

Najostrejší volebný súboj sa odohral v Bratislavskom samosprávnom kraji (BSK), ktorý umocnila masívna reklamná kampaň kandidátov na predsedu. Vo voľbách poslancov tradične dominovali pravicové strany SDKÚ, SMK, DS, ANO, ktoré spolu so SZS získali 27 z 50 poslaneckých mandátov. Smer-SD spolu so svojimi partnermi získal len 11 hlasov. Prekvapením je, že do krajského zastupiteľstva neboli zvolení poslanci NR SR Dušan Jariabek a Ľubica Navrátilová. Ak by sa títo kandidáti v predchádzajúcich parlamentných voľbách nemohli oprieť o silné politické subjekty, zrejme by nikdy nezasadli do lavíc v najvyššom zákonodarnom zbere. Opačná situácia nastala vo voľbách na funkciu predsedu BSK, v ktorých zvíťazil nezávislý kandidát Vladimír Baján, podporovaný najmä stranou Smer-SD a KDH, pred Ľubom Romanom, ktorý túto funkciu zastával v predchádzajúcich štyroch rokoch. Pred druhým kolom zaútočil na svojho protikandidáta, označil ho za „červeného“ nominanta Smer-u. Baján pritom pochádza skôr z pro-

MARIÁN KLENKO

Regionálne voľby

stredia stredo-pravých strán a v zastupiteľstve sa môže oprieť aj o šiestich poslancov KDH, dvoch OKS a vzhľadom na jeho doterajšie pôsobenie v samospráve nebude mať problém komunikovať s celým politickým spektrom. Okrem bezosažnej, ale o to nákladnejšej kampane možno konštatovať, že v Bratislavskom kraji sa po regionálnych voľbách až tak veľa nezmení.

Najsledovanejším krajom bol nepochybne Nitriansky samosprávny kraj, v ktorom proti sebe stála silná koalícia slovenských strán a Strana maďarskej koalície. Vzhľadom na doterajšie pôsobenie SMK sa na vytvorení spoločnej koalície dohodli všetky relevantné politické strany, pričom ich spoločný postup umocnil väčšinový volebný systém, ktorý na národnostne zmiešanom území vyhovuje skôr etnicky založenej SMK. Smer-SD, ĽS-HZDS, SDKÚ, KDH a SNS získali spolu 34 z 52 mandátov a tento volebný výsledok je predpokladom na to, aby sa nezopakovali anomálie, ktoré doposiaľ spôsobovala politika SMK v Nitrianskom kraji. Slovenské strany deklarujú ochotu spolupracovať aj po voľbách, čo sa prejavilo už na prvom zasadnutí Zastupiteľstva NSK. Predsedom NSK sa opätovne stal kandidát ĽS-HZDS Milan Belica, hoci sa nominant SMK László Szegedi, ktorý v prvom kole skončil ako druhý, pokúsil zamiešať karty a vzdal sa ďalšej kandidatúry. Na jeho miesto sa posunul kandidát SDKÚ Ján Greško, ktorému sa však ani napriek masívnej a nákladnej reklamnej kampani nepodarilo poraziť doterajšieho predsedu NSK. Milan Belica získal v druhom kole 74 % spomedzi všetkých odovzdaných hlasov.

Jedným z prekvapení prvého kola regionálnych volieb bola skutočnosť, že v dvoch východoslovenských krajoch dominovala koalícia pred opozíciou a väčšinu poslaneckých mandátov v oboch krajoch získali pravicové strany. Ich úspešnosť možno pripísať tomu, že spravidla postupovali v spoločných koalíciách. Navyše sa potvrdzuje, že obyvatelia, ktorí sa necítia byť víťazmi v období spoločenských zmien prístupujú k volebným urnám (pri komunálnych a regionálnych voľbách) v menšom

počte ako príslušníci tzv. strednej vrstvy, ktorá si zachováva istý životný štandard a vo voľbách vo zvýšenej miere podporuje pravicové strany. To, že úspech pravicových strán je spôsobený spoločným postupom, ktorý minimalizuje rozptyl voličských hlasov, potvrdzujú i voľby županov. Pri voľbách predsedov sa hlasy v jednotlivých volebných obvodech neprepádajú v prospech najsilnejšieho subjektu alebo koalície a súčet odovzdaných hlasov môže mať za následok, že kandidát na župana je z iného politického tábora ako väčšina poslancov zastupiteľstva. V Košickom samosprávnom kraji (KSK) tak zvíťazil Zdenko Trebuľa (Smer-SD - HZD) pred Rudolfom Bauerom (KDH - OKS), pričom v zastupiteľstve má väčšinu pravica. SMK získala 13 mandátov, KDH - OKS rovnako 13 mandátov, SDKÚ spolu s DS a SZS 6 mandátov. Smer-SD získal 12 kresiel. Smer-SD však pristúpil na spoluprácu s SMK, takže sa napriek tomuto výsledku bude podieľať na vládnutí v krajskej samospráve.

V tejto súvislosti je zaujímavé, že Smer-SD vyčítal po rozpade koalície s ĽS-HZDS v Banskobystrickom kraji spoluprácu tejto strany s SMK, ale keď sa to sociálnym demokratom hodí, nemajú s takýmto riešením problém.

Situácia spôsobená rozptylom hlasov politických strán vo volebných obvodech je asi najtypickejšia pre Prešovský samosprávny kraj. Jeho predsedom sa stal Peter Chudík (Smer-SD - SNS - HZD), ale väčšinu v zastupiteľstve má koalícia KDH - SDKÚ - DS, ktorá získala 40 zo 62 poslaneckých miest. Pri spomínanom kandidátovi sa potvrdila aj iná skutočnosť. Pri nízkej účasti voličov zaväzuje každý odovzdaný hlas.

Regionálne voľby v Trenčianskom samosprávnom kraji pútať pozornosť vzhľadom na dominantné postavenie ĽS-HZDS, ktoré v predchádzajúcom období získalo okrem postu župana aj všetky poslanecké mandáty. Keďže sa ľudovcom podarilo uzavrieť koalíciu len s menšími politickými stranami s nízkou občianskou podporou, očakávalo sa, že silná koalícia strán Smer-

SD, KDH, SNS, HZD a SF získa v zastupiteľstve pohodlnú väčšinu. Hoci táto koalícia získala najviac poslaneckých kresiel (21), ĽS - HZDS aj po istej strate pozícií v tomto kraji zostáva silnou stranou, lebo okrem 20 poslancov sa v druhom kole volieb presadil i jej kandidát na predsedu. Pavol Sedláček (ĽS-HZDS) v tesnom súboji lekárov zvíťazil nad Miroslavom Chovancom (Smer-SD). Ukazuje sa, že ĽS-HZDS sa bude vedieť skôr dohodnúť s tromi nezávislými poslancami ako so stranou Smer-SD, ktorej konfrontačná kampaň neprinesla sľubovaný výsledok.

Tesný súboj odohral aj v Žilinskom samosprávnom kraji. O necelých dvetisíc hlasov zvíťazil Juraj Blanár (Smer-SD, SNS, ANO, HZD) pred kandidátom ĽS - HZDS Jozefom Tarčákom, ktorý tento post zastával v predchádzajúcich štyroch rokoch. Relatívne dobrý výsledok kandidáta ľudovcov na predsedu ŽSK sa nepremietol vo voľbách poslancov, táto strana získala v zastupiteľstve ŽSK len päť mandátov. Znova sa prejavil rozptyl voličských hlasov vo volebných obvodech, ktorý nahráva spoločným koalíciám. Strany KDH - SDKÚ - DS, ktoré postupovali spoločne, získali 31 z 57 poslaneckých miest, ale ich kandidát na predsedu sa nedostal ani do druhého kola. Výsledok pravicovej koalície v tomto regióne je miernym prekvapením, ktorý má ale všeobecne platné vysvetlenie. Voliči Smeru-SD a ĽS-HZDS sú centralistickšie orientovaní ako stúpenci pravicových strán, ktorí už v predvolebných prieskumoch deklarovali, že sa na regionálnych voľbách zúčastnia vo väčšej miere ako priaznivci opozície. Smer - SD získal so svojimi koalícnymi partnermi len 15 poslaneckých miest. J. Blanára čaká vo funkcii predsedu ŽSK pomerne zložité obdobie.

V Banskobystrickom samosprávnom kraji zvíťazil Smer-SD so svojimi koalícnymi partnermi, ktorému sa podarilo získať 18 poslaneckých miest aj post predsedu BBSK. Stal sa ním Milan Murgaš, ktorý v druhom kole zvíťazil najtesnejším rozdielom pred kandidátom SDKÚ a DS Jozefom

Mikušom. K Smer-u sa priklonili poslanci zvolení za KDH, hoci vo voľbách postupovali spoločne s SDKÚ a DS, aby sa ďalšie štyri roky mohli podieľať na vládnutí v kraji. ĽS-HZDS spolu s menšími koalícnymi stranami získala 9 hlasov a SMK 8. Ďalší piati poslanci sú nezávislí. Ide o ďalší región, v ktorom Strana maďarskej koalície stratila svoje postavenie a nebude sa podieľať na rozhodovaní v kraji.

O prekvapenie vo voľbách v Trnavskom samosprávnom kraji sa postaral kandidát ĽS - HZDS Tibor Mikuš, ktorý zvíťazil nad kandidátom pravicovej koalície KDH - SDKÚ - DS Jozefom Kloknerom napriek tomu, že v prvom kole skončil ako druhý v poradí s rozdielom takmer 8 % hlasov. Vo voľbách do zastupiteľstva pritom dominovala spomínaná pravicová koalícia KDH - SDKÚ - DS, ktorá získala 15 poslaneckých miest, podobne ako SMK. ĽS - HZDS pritom získala len tri mandáty a Smer-SD so svojimi regionálnymi partnermi len dve poslanecké miesta. Zvolenie Tibora Mikuša za predsedu je determinované profesionálnym a osobnostným profilom kandidáta, pričom nemožno vylúčiť, že k jeho víťazstvu prispela aj podpora Smeru-SD v druhom kole volieb. Vzhľadom na vecný prístup novozvoleného župana k problémom kraja možno predpokladať, že nebude mať problém dohodnúť sa na zásadných otázkach s väčšinou poslancov.

Výsledok volieb poslancov Smeru-SD, a ĽS-HZDS poznačil prevažne samostatný postup a primárna orientácia ich voličov na parlamentné voľby. Tieto nedostatky sú čiastočne kompenzované nízkou účasťou oprávnených osôb na regionálnych voľbách. Voľby poslancov krajských samospráv nemajú jednoznačného víťaza. Jednoduché matematické rátaenie získaných poslaneckých mandátov nemá jasnú výpovednú hodnotu, keďže strany spravidla postupovali spoločne, počet nimi získaných hlasov pri väčšinovom volebnom systéme môže spôsobiť ich prepadnutie v prospech silnejších konfigurácií politických strán a čo je podstatné, v samosprávnych orgánoch so politické strany nesprávajú tak konzistentne ako na celoštátnej úrovni, ale vznikajú rôzne spojenectvá od prípadu k prípadu. Nízka účasť v regionálnych voľbách však podnecuje k úvahám o reprezentatívosti zvolených predstaviteľov krajských samospráv a predznamenáva záujem občanov o bližšie sa parlamentné voľby.

11. až 13. novembra sa v starobyľom hoteli Wilhelminenberg v Ottakringu vo Viedni uskutočnil bez prístupu verejnosti kongres vlasteneckých a národné orientovaných politických strán Európy. Celú zaujímavú akciu organizovala Slobodná akadémia - vzdelávacia a organizačná inštitúcia Strany slobodných Rakúska (Freiheitliche Partei Österreichs, FPÖ), ktorá okrem iných pozvala za Francúzov predstaviteľov Front National, za Belgičanov Vlaams Belang (predtým sa strana volala Vlaams Blok, po jej zakázaní sa však musela premenovať a zmeniť čiastočne štatúty), Veľkorumunskú stranu Cornelia Tudora, v súčasnosti podpredsedu Rumunského senátu, ako aj za Bulharsko stranu Ataka. Spolu sa kongresu zúčastnilo desať strán, medzi najvýznamnejších predstaviteľov patrí šéf Vlaams Belangu Filip Dewinter, za taliansku Azione Sociale vystupovala vnučka Benita Mussoliniho Alessandra Mussolini, ktorá sa pri posledných voľbách do Európskeho parlamentu prekvapujúco stala jeho poslankyňou po tom, čo sa odštiepila od Legy Nord a jej šéfa Gianfranca Finiho. Za Ataku sa zúčastnil takisto jej vodca Volen Sidorov, úspešný televízny moderátor, ktorý posledné voľby dokázal doviesť spolu s inými vlasteneckými zoskupeniami hnutie Ataka prakticky z nulovej východiskovej pozície a získať 8,2% hlasov. Jeho prekvapujúci volebný úspech súvisí najmä s katastrofálnou sociálnou situáciou v Bulharsku, ale aj čiastočne s témami týkajúcimi sa menšín, ako sú Rómovia a bulharskí Turci. Hnutie Ataka sa takisto zasadzovalo za odchod bulharských vojnových jednotiek z Iraku, čo je téma nachádzajúca zrejme celonárodnú zľudu, keďže sa stáva realitou. Za rakúsku stranu sa zúčastnil novopečený mladý vodca FPÖ Heinz-Christian Strache, so 14,8% mimoriadne úspešný v posledných voľ-

Kongres vlastencov Európy vo Viedni

bách do viedenských zastupiteľských orgánov, ombudsman Ewald Stadler a poslanec do európskeho parlamentu Andreas Mølzer. Za Slovensko sa usporiadatelia snažili získať predstaviteľov SNS, k slúbenej účasti však nedošlo.

Treba poznamenať, že celá akcia - mimochodom veľmi dobre zorganizovaná a bez väčších konfliktov - sa niesla vo vzájomnom duchu porozumenia a jednoty názorov, keď účastníci v spoločnej deklarácii nazvanej „Viedenská“ sa zhodli na niekoľkých dôležitých bodoch, od ktorých závisí budúcnosť Európy. Je ním predovšetkým okamžité ukončenie prísťahovlectva do krajín EÚ, efektívna ochrana pred nebezpečenstvami ako terorizmus, agresívne islamské hnutia, veľmocenský imperializmus (myslí sa tým USA) a hospodárska agresia vychádzajúca z krajín s nízkymi zárobkami ako je napr. Čína. Zároveň sa požaduje, aby sa raz a navždy ukončilo s experimentom európskej ústavy konštituujúcej centralistický superštat, ktorý obrovská väčšina Európanov jednoznačne odmieta ako aj rozširovania Únie o krajiny, ktoré kultúrne, mentálne a historicky do nej nepatria. Viedenská deklarácia nezabúda ani na kresťanské hodnoty, ako aj prirodzené právo, keď ich spomína priamo v preambule textu a na ktoré sa priamo odvoláva. Podporuje sa pronačná politika, zameraná na ochranu nenarodených detí a rodiny.

Spolupráca by nemala spočívať len v rovine verbálnej, do budúcnosti, a to najneskôr do roka 2007, teda po vstupe Rumunska a Bulharska do EÚ, sa uvažuje o vytvorení vlastnej frakcie v Európskom parlamente - akési národnej internacionály - zoskupujúcej vlastenecky zmýšľajúce politické sily v členských štát-

och EÚ. Samozrejme, takáto inštitúcia by rada privítala aj slovenských zástupcov. Tento národné orientovaný blok by sa mal v budúcnosti rozšíriť aj o zástupcov talianskej Legy Nord, dánskych a nórskych pravičiarov. V roku 2009 sa pri voľbách do európskeho parlamentu plánuje spoločná kandidátna listina medzi FPÖ a Le Penovou Front Nationalu. Ťažšie sa bude realizovať spolupráca medzi švajčiarskou Ľudovou stranou pod vedením Christoph Blochera, keďže momentálne je zastúpená vo vláde a teda sa spolupodieľa na globalizačnej politike vládnucej elity. V budúcnosti sa takisto ráta s nadväzujúcimi konferenciami, ktoré by sa mali konať každoročne.

Treba uznať, že všetci zúčastnení politici vyjadrili podporu novému šéfovi Rakúskej strany slobodných a odsúdili zradu bývalého vodcu Jörga Haidera, ktorý priam z nevysvetliteľných dôvodov úplne zmenil politickú orientáciu a pridal sa k vládnucej klike jednak svojou podporou vstupe Turecka do Únie, jednak svojou bezpodmienečnou spoluprácou s terajším rakúskym kancelárom Wolfgangom Schüsselom, usilujúceho sa stoj čo stoj dotiahnuť svoju čierno-oranžovú vládnú koalíciu úspešne do volebného cieľa v októbri 2006 a hlavne si vychutnať predsednícku stoličku v EÚ.

Zaujímavý je ohlas rakúskych médií. Nedá sa hovoriť o nejakom prívale článkov, keďže akcie podobného druhu sa považujú ignorujú alebo sa o nich píše tak cestne, že neúčastnený čitateľ si len ťažko dokáže vytvoriť objektívny názor. Tak napríklad viedenský *Kurier*, noviny skôr pravicového zamerania, venuje kongresu celú stránku, keď pod titulom „Stracheho noví priatelia“ dominuje pomerne

veľký obrázok dvoch mužov s vyholenými hlavami, odfotených zozadu a s nápisom na čiernom tričku „Nationalist“. Hneď vedľa obrázka sú portréty zúčastnených s krátkym textom: Bruno Gollnisch za Front National, poradca Le Pena (inak hlboko veriaci katolík - pozn. autora), Alessandra Mussolini, Volen Siderov a Heinz-Christian Strache. Súdny človek si pravdepodobne hneď položí otázku, ako tieto holé hlavy súvisia s politickými riadmi, čiže demokraticky zvolenými do politických inštitúcií! Inak sa v článku ďalej referuje o stretnutí „európskych populistov“ a „pravícových extrémistov“, ktorí jeden večer popijajú dobré víno sedia niekde v útulnom viedenskom Heurigen (tradičný názov pre vináreň) a druhej sa za Mozartových tónov oddávajú labužníckym chuťkam v drahej reštaurácii. (Napokon uštipačným tónom vykreslený priebeh podujatia len dokazuje vysokú úroveň celého stretnutia!) Stránka obsahuje aj rozhovor so šéfom Vlaams Belangu Dewinterom, ktorý je presvedčený, že národné orientované strany by mohli byť treťou hybnou silou Európy.

Skutočným cieľom a zároveň úspechom konferencie by malo byť pomimo deklarácie aj skutočnosť samotného stretnutia politických síl - ako ďalej uvádza, ktoré sa v minulosti navzájom vylučovali a ignorovali, čo sa neustále snaží dosiahnuť európska (marxistická) ľavicu. Dewinter zároveň odsúdil Haiderovu politiku, ktorému na podobných kontaktoch vôbec nezáležalo a bránil tomu, aby sa pod jeho vedením vytvorila spoločná kandidátna do európskych volieb.

Jedna skutočnosť sa nedá obísť bez povšimnutia. Na kongrese chýbali zástupcovia nemeckých vlastencov. V skutoč-

nosti podobná strana v Nemecku neexistuje a pravdepodobne by sa najprv musela založiť. Tu je snáď namieste otázka, ktorú si spolu s Thomasom Mannom kladú duchovné veličiny ako súčasný nemecký filozof Günter Rohrmoser: Dá sa ešte Nemecko zachrániť? Úpadok nemeckého ducha, nemeckej kultúry, ktorú Thomas Mann predpovedal a venoval jej svoje veľdielo, román-epopej *Buddenbrookovi* je priam neopísateľná, keď samotní Nemci po desaťročia prevychovávaní v zmysle cudzieho anglosaského liberalizmu už nechcú byť Nemcami, hanbia sa za svoj pôvod a odmietajú všetko nemecké. A práve Rohrmoser sa zameriava na toto veľdielo, nielen pre samotnú umeleckú výpoveď, ale pre v ňom opísané prúdenia a smerovania, hlboko preniknuté do teologicko-filozofických základov Nemecka, prívodiac ho až na kraj záhuby. Skutočnosť podstata tejto národnej katastrofy, a to nielen Nemecka, ale celej Európy spočíva v odmietnutí Boha, v jej „emancipácii od náboženstva, na základe ktorej každá kultúra skončí v sterilite, zemožená dekadenciou a uvoľňujúca sebaziňujúce sily.“ Samotný Thomas Mann víťazne odpovedá na horeuvedenú otázku o možnosti zachránky nemeckého národa, keď píše: „Áno, ale nie nezmyselnými frázami o humanizme, demokracii, ľudských právach, liberalizme a trhovom hospodárstve“ a dodáva: „všetko slová, ktoré sa nedajú vysloviť bez pocitu hnusu.“²²

POZNÁMKY:

1 Dewinter: „Bin enttäuscht von Jörg Haider“, in: *Kurier*, 15.11.2005, S. 3. (Som sklamaný z Haidera.)

2 Pozri Friedrich Romig: Sind die Deutschen noch zu retten?, in: *Zur Zeit*, 41/2005, S. 11. (Môžu sa Nemci ešte zachrániť?)

BEÁTA BLEHOVÁ

Zobud'te sa!

(Dokončenie z 1. strany)

Príroda má svoj poriadok. Má ho aj život človeka a ľudstva. Nemôžeme robiť svojvoľne, čo sa komu zachce - ani s manželstvom, ani s rodinou, ani s potratmi, ani s klonovaním človeka či s výrobou človeka. Svojvoľou neuchránime pokoj vo svete a pokoj sveta. Svojvoľou svet len rozvrátíme. Svet uchránime len v pokoji pravdy o človeku, o živote a o svete.

Pravda o človeku a živote však znamená aj spravodlivosť. Nespravodlivosť je naopak ohniskom nepokoja. Čítame rozličné analýzy verejného života u nás na Slovensku i vo svete. Prehľbuje sa bohatstvo jedných a prehľbuje sa chudoba druhých. Veľkodušných podnikateľov si treba vážiť - dávajú prácu a obživu tisícom zamestnancov a rodín. No kritici vytykajú, že veľkí zahraniční investori dostávajú neuveriteľné výhody, napr. zrušenie daní z dividend, čiže zo ziskov, čo im umožňuje vyvážať zisk do zahraničia. Nejde pritom len o veci tohto sveta - ide o morálku, a o naše duše, stále viac ohrozované modlou znižovať náklady a zvyšovať zisky. Ide o ponížovanie zamestnancov, ktorí musia strpieť všeličo, len aby neprišli o chlieb. Toto je denná ubíjajúca reality šou, z ktorej sa len ťažko dostávame. Iní hromadia zisky priamo šírením nerestí, ktorými ubíjajú svet. Kritik našich pomerov napísal: „Jedni uponižujú, druhí sa dajú uponižovať. V mnohých „reality šou“ sa niektorí ľudia na celé týždne vzdávajú slobody, poslednej štipky súkromia, studu, vlastnej dôstojnosti a obetujú aj dušu nerestí - vo vidine peňazí. Je to znak úpadku a choroby. Znak úpadku a choroby tých, ktorí do nerestí priam nútia ponukou obrovských peňazí, tých, ktorí, azda v núdzi alebo z ľahkomyselnosti, túto pokušiteľskú ponuku prijímajú, tých, ktorí to ponúkajú z prázdnoty svedomia i z nenásytosti po zisku firmy, ale je to i znak choroby tých, ktorí to batoživo a takmer bez svedomia sledujú a podporujú to tisícami esemesiek. Kde len na to berú tí ľudia peniaze, keď matky na Orave, či v Snine nemajú na chlieb? A ide o státisíce korún a o desaťtisíce ľudí. Pritom v našich mestách zomierajú zamrznutím opustení bezdomovci.

Nerestí a nespravodlivostí je u nás mnoho. Boli vyjadrené mnohé ponosy a kritiky o tom, čo robí ziskuchtivosť so zdravotníctvom, s lekármi i zdravotnými sestrami, s poplatkami chorých, najmä starých ľudí za liečbu, s príplatkami na lieky, s privatizáciou liečební a s premenou zdravotných poisťovní na akciové spoločnosti, kde akcionári čakajú na dividendy zo zisku. A všetko v mene demokracie a pokroku.

Život si nivočíme aj inými nerestami. Čítali sme článok v novinách, podľa ktorého vraj „mnohým cirkevným predstaviteľom vstávajú pri najnovšej štatistike vlasy dupkom. Roku 2004 bolo na Slovensku 11 tisíc rozvodov. Štvrtina našich domácností je bez detí. Asi 30 tisíc mladých párov vo veku 25-30 rokov žije vraj „nadvoko“. Štvrtina detí sa rodí mimo manželstva. „Sodoma a Gomora?“ - pýtal sa autor. Nič zvláštne, usúdil. Akurát, že sa aj v tomto približujeme životnému štýlu vyspelých demokratických krajín! Pýtal som sa sám seba: A to je všetko? Kde stojí pisateľ? A kam chce zájsť vo svojej vyspelosti a demokracii? Čo s deťmi bez rodiny? Aj o tom pozná pisateľ štatistiky? Čo sa z našich detí regrutuje? Jemu, pisateľovi, pri tom všetkom nevstávajú vlasy dupkom? Ani inými?

Technika masmédií umožňuje aj demoralizáciu neslýchaných rozmerov. Tlač i televízia. Na internete sú vraj tisíce strán s nevhodným, až zlo-

činným obsahom - od výroby bômb, cez surový sex a pornografiu, až po návody na samovraždy. Ťažko sa zisťujú vraj ich autori. A sledujú to aj tisíce detí. Ľudia sa pýtajú: Aj také lotrovstvá majú patriť k vyspelým demokraciám? náš básnik sa pýtal: či to už spejeme k zošaleniu... ?

V tom istom čase iný denník priniesol takýto pohľad: V TV novinách hlásateľ povedal, že mladíka vysokoškola ubodali na smrť skúpi, potom že neonacisti a ešte potom že narkomani. Kto to teda vlastne bol? Veď to boli chlapi z našich ulíc, ktorí pobehovali pod našimi oknami. Socializmus vzal ľudom vieru v Boha, keď náboženstvo vyhlásil za ópium ľudstva a tmárstvo a chcel ho vykoreniť. Náhradu však neposkytol žiadnu. Dnes v tom tí isti alebo zas iní ľudia pokračujú bojom proti náboženstvu a proti cirkvám. Títo nešťastní chlapi pochádzajú často z rozvrátených rodín, a tak ich vychovávala ulica. Ani slovo o Bohu. Televízia im od rána do večera ponúka krváky, vulgarizmy a rozličné šou. A teraz sa čudujeme, čo z niektorých detí vyrástlo.

Siali sme kúkoľ, nemohli sme čakať pšenicu.

Horšie je, že niektorí s iróniou píše, že z toho všetkého vstávajú vlasy na hlave len cirkevným predstaviteľom. Iným nie? Tešia sa ešte na horšie veci?

Bojovať proti náboženstvu a proti Bohu je najväčšia lož proti základnej pravde sveta a nášho života, proti pravde pokoja. Tí, ktorí, bojovali proti náboženstvu a proti veriacim ako takým, spustošili zem, v našich časoch rovnako v mene Hitlera ako v mene ateizmu v komunizme. Rúcali kostoly, ničili duchovné tradície a pustošili národy. Chce niekto túto pohromu Slovenska, Európy a sveta znova zopakovať? Základnou pravdou života je hodnota a nedotknuteľnosť ľudského života, dôstojnosť ľudskej osoby a základom je pravda, že to platí o všetkých ľuďoch a že každý človek patrí do jednej rodiny národov. Ľudské práva, úcta a spravodlivosť platia o každom človekovi a o každom národe sveta. Túto základnú pravdu o živote a o každom človekovi nám naplnil zjavil a ukázal Ježiš Kristus. Je to pravda sveta, pravda po celé dejiny, je to pravda pre dnešok i pre budúcnosť. Tejto pravde sa protiví každé sebecké jednotlivca, každé sebecké národov. Protiví sa jej hriech nespravodlivosti, útlaku, terorizmu i vojen.

Terorizmus je zločinom najvyššieho stupňa a najväčšia zvrátenosť vo svete. Kto zabíja ako terorista, pohŕda všetkým ľudským i božským, prítomnosťou i budúcnosťou, chce zabíť čo najviac ľudí z nenávisťou a chce šíriť čo najotrasnejší strach. Je to šialenstvo rozumu, srdca i svedomia. Tak nejako to vyjadril i zosnulý Svätý Otec Ján Pavol II. Ale či nedráždi azda západ svojou bezduchosťou a nemorálnosťou niektorých ľudí k terorizmu?

Nepriateľom pokoja je nespravodlivosť medzi ľuďmi, v národoch i medzi národmi. Nespravodlivosť je lož o poslaní spoločných dobier tejto zeme, lož, z ktorej žijú mocní a bohatí tohto sveta, ktorí vo svojej hojnosti a prepychu nedovedia dolu na chudobných a biednych ľudí národov sveta. Ich zúfalá situácia sa neraz potom potláča zbraňami a vojnou, z čoho znova niektorí ľudia bohatnú.

Zarábať však na vojnách, na výrobe zbraní patrí k najväčším nerestiam sveta. Namiesto na chlieb pre zomierajúcich od hladu sa vyhadzujú miliardy

na stále nové a ničivejšie zbrane. Potom sa predávajú tyranom v Afrike na občianske vojny a na vojny medzi národmi, pri ktorých sa donekonečna prešívajú hranice, kilometre dopredu a kilometre naspäť. To je lož proti základnej pravde o živote človeka, proti pravde pokoja.

Aj dnes na mnohých miestach sveta ľudia zomierajú na podvýživu - nemajú chlieb. Pritom ľudstvo ako celok vynaloží v priebehu 24 hodín približne 2,3 miliardy dolárov na veci spojené s vojnou! Mal pravdu aj pre dnešok prorok Izaiáš, keď hovoril „Zem je nakažená svojimi obyvateľmi, lebo prestúpili Božie zákony...“ Mal pravdu? Kardinál Renato Martino, ktorý zastupoval dlhé roky Vatikán pri OSN v New Yorku, povedal teraz v decembri 2005 o obchodovaní so zbraňami toto: Výdavky štátov sveta na zbrane roku 2004 prekročili sumu jeden trilión dolárov - tisíc miliárd! To predstavuje 160 dolárov na každého obyvateľa našej zeme!

Pokoj nie je len stav bez vojny... Je omnoho viac a stav omnoho trvalejší. Pokoj je ovocím spravodlivosti, je ovocím poriadku, podľa ktorého majú ľudia žiť, a to je poriadok pravdy ľudského života. Preto sa dá povedať, že pokoj spočíva v živote pravdy o človekovi. V tom je zahrnutá úcta k životu, úcta k človeku, úcta k slobode, úcta k manželstvu a rodine, v tom je aj pravda o národe a o spoločnosti národov, a to všetko v spravodlivosti, ba priam v láske. Toto všetko sa prejavuje v uznávaní a zachovávaní mravného zákona, vyjadreného v podstate v Desatore i mimo neho. Takýto život v pravde je zároveň životom v pokoji. Sv. Augustín napísal, že pokoj je „tranquillitas ordinis“, že je vyváženosť poriadku.

Sú vo svete našťastie aj inštitúcie, ktoré bránia život a pravdu o živote a tým bránia aj pokoj, ktorý sa živí pravdou a spočíva na pravde. Jestvujú aj u nás. Mierové podujatia týchto inštitúcií, ich snaha zmierovať napätia vo svete, riešiť spory spravodlivo, starať sa o chudobných - to všetko sú dobré znamenia aj našich čias a sú dobrým prísľubom pre národy Afriky, Ázie či Svätej Zeme. K týmto pokojatvorným ustanoveniam patria rozhodne aj naše cirkvi. Cirkev je starobylá, ale práve preto má neslýchané vzácne skúsenosti. Cirkev na jednej strane potrebuje pružnosť, aby mohla prežívať meniace sa situácie života a aby mohla účinne podnikat kroky pri riešení zložitých problémov. Na druhej strane cirkev potrebuje stále odvahy, aby zachovala to, čo umožňuje človekovi byť človekom, a ľudskej spoločnosti ľudskosť, čo dovoľuje ľuďom ľudsky žiť a prežiť a čo im zaručuje ľudskú dôstojnosť. Cirkev sa musí pridržať základných právd a zásad a otvárať ľuďom smerom k duchu a k Bohu. Lebo len odtiaľ možno čerpať silu, ovládať zlé sklony a zabezpečovať pokoj pre tento náš svet.

Bilancia 20. storočia svedčí o tom, že tam, kde sa odstránilo kresťanstvo, znova prepukli pradávne sily zla, ktoré kresťanstvo skrotilo. Čisto historicky možno povedať: Demokracia bez náboženského, posvätného podkladu nejestvuje. Práve dejiny veľkých ateistických diktatúr 20. storočia, národného socializmu a komunizmu, ukazujú, že likvidovanie Cirkvi, rozklad a potláčanie viery ako sily života strháva svet naozaj do priepasti ničenia národov a sveta.

Práve pri tejto obrane života a pokoja vo svete má veľké poslanie Cirkev. Ona môže byť a do veľkej miery aj je symbolom odporu voči svojvoľi vo svete. Niektorí ju preto označujú za nemodernú. Nemodernosť môže byť niekedy slabosťou cirkvi, a to obmedzujeme. Ale nemodernosť Cirkvi môže byť aj jej veľkou silou. Cirkev môže byť moderná práve tým, že sa zdá byť niektorým nemoderná. Môže byť veľká tým, že má odvahu stavať sa proti tomu, čomu takmer všetci okolo nej holdujú a čomu tlieskajú. Cirkvi pripadá úloha chrániť s odvahou pravdu, aj keď ju to na nejaký čas obera o popularitu. Cirkev, pravda, musí dobre rozlišovať, kde sa musí stavať na odpor a kde musí pomáhať a priam povzbudzovať, či spoločne znášať ťažkosti. Musí rozlišovať, kde povedať áno a kde povedať nie, aby si zachovala svoju podstatu a svoje poslanie. Cirkev ako veľké svetové spoločenstvo viery, ale i múdrosti so svojimi univerzitami, svätcami a vedcami má dosť možností, aby s evanjeliom v ruke a s modlitbou v srdci i na perách pomáhala nášmu skúšanému svetu žiť.

Svet dnes zápasí s mnohými ťažkosťami a problémami. Pri poslednej večeri zazneli však posilňujúce slová, ktoré povedal Ježiš apoštolom a tým aj nám všetkým: „Vo svete máte súženie, ale dúfajte - ja som premohol svet“ (Jn 16, 32). A povedal: „Svoj pokoj vám dávam!“ Toto Ježišovo dedičstvo pokoja prebrali apoštoli a s nimi Cirkev. Sv. Pavol napísal v liste Efezanom o vzkriesenom Pánovi: „On je náš pokoj!“ (2, 14)

Keď máme na mysli bolesti a rany nášho sveta, keď máme na mysli neresti, ktorými ľudia sami zaburiňujú svoj svet a keď počúvame hlas Svätého Otca Benedikta XVI., jeho upozornenia, varovania i modlitby, vtedy si uvedomujeme, akým šťastím pre svet

je evanjelium a Kristova Cirkev. Čím je Cirkev pre nás veriacich, ale i pre nieveriacich. Vychovávala nás na Slovensku tisíc rokov, od čias Konštantína-Filozofa, Metoda a Gorazda, od čias prvej diecézy v Nitre z roku 880. Stavala nám chrámy, školy, univerzity, sirotince, cez svoje kláštory nás učila remeslám a rozvíjala našu kultúru Cirkvi! Jedna a svätá a apoštolská! Básnik vyspieval o nej hymny. Cirkev je strážcom sveta, je posväcovateľom sveta. A básnik volal: Ty, Cirkev, chrániš moju dušu pred prívalom hlušiny slov prázdnych ľudí! Znejú z diaľky ako lesné rohy, keď sa však priblížia, sú to plechové zvonce. Derú sa do popredia s prápormi a heslami, vetry a dažde ich však uvádzajú v zmätok. Zmierali sme smädcom pri ich kalných prameňoch, umierali sme hladom pri ich pokrmoch z pilín, oslepli sme pri kahancoch jej nepriateľov. Včera sa jej nepriatelia vyhlasovali za kolísku pravdy, dnes sú hrobom pravdy. Siahali po nás rukami a povrazmi - dušu však môže zachytiť len Boh. Napájali nás vodou močiarov, duša však žije nápojom večnosti.

Cirkev nás udržuje pravdou života. V nej kľacia národy zeme, živé i dávno zaniknuté. Cirkev bola túžbou vekov, a je svetlom tisícročí. Je svorníkom národov a je ich cestou - po nej kráčajú tisícročia k Bohu. Nedá sa ujarmit' násilníkmi a tyranmi, objíma čiernych i bielych, jej dych vanie cez všetky pokolenia. Žehná všetkých, aj nepriateľov a obväzuje im rany. Blúdiaci sú uchránení, pretože Cirkev sa stále modlí. Modlí sa dňom i nocou po celej Zemi v rodinách, chrámoch i kláštoroch a pre ňu nebesá neopúšťajú Zem. Aj tí, ktorí sa rúhajú, žijú z Kristovej Cirkvi. - Pre toto všetko v Cirkvi s radosťou žijeme, preto ju počúvame a preto sa spolu s ňou a v nej aj dnes modlíme: „Bože, buď nám milostivý a žehnaj nás!“

Svätá Omša 1.1.2006
Katedrála-bazilika sv. Emeráma

Kardinál JÁN CHRYZOSTOM KOREC

Andrea Čepiššáková: Radostný ruženec, štvrtý desiatok

Len dačo hovor

Tíšina ako rovina.
Tíšina ako mrholenie
z bezhlasej traumy oblohy.
A bezdomovci, do nohy.
Aj zamĺknutosť od vína,
akoby pásma ubolené.

Keď podáš slovo na dlani,
keď podáš slovo na rozhovor,
akoby hruda rozmäkla.
Tíš tá však myká do pekla,
kruh do seba je zahnaný.
Len dačo hovor, blázon! Hovor!

Tíšina ako ulita.
Tíšina ako správa z mušle.
Kdekomu hudie do ucha.
Tíš odštipkáva z posúcha
a ako hada túli ťa.
A bezzubá len hluchó šušle.

Tíšina ako rovina.
A nestrojí sa na rozhovor,
ten bezdomovský, o reči.
To iba mámor človečí
na víno slova spomína:
Len dačo hovor, blázon! Hovor!

**Chaluhy
mŕtvych krajín**

Potichu javorové lístie
stepuje.
Pre tuje
ujedá sa čas v tuhom twiste.

Sten olovený v listí sčúcha
chatrno.
Na trňoch
nohsledi strežú svoje rúcha.

Chaluhy mŕtvych krajín vítaš
ťažším.
Viažeš k nim
nimródske srdce ako príťaž.

Ťažko sa hnetie slovo v klapot
potreby.
Ktože by
bytosťne myslel v práci na pot!

Potichu javorové lístie stepuje...

Bazový prút slova

Nebudeš múdry z výrazu,
kým bazový prút slova
cez dušu neprekrojíš.

Ak uletieť máš do ríš,
kde poznanie je zisk zrazu,
nech lačné sny ťa strovia.

Anténa pohotová
opretá pevne o kríž
odcíti ceng a príkrasu.

TEOFIL KLAS

**Silueta
v sochách stromov**

* * *

Och, nezatracuj exoty
pre experiment v tvare
a v upínaní tónu.

Úletnosť, tú či omú,
nijaká múdrosť neskrotí
kritikou v rovnej čiare.

Ak zmykneš závoj z tváre,
naisto prídeš o ňu,
o celý pridel jestvoty.

* * *

Nebudeš múdry bez bázne,
bez duše v prúte z bazy,
bez rozbásnenia v piesni.

A ani sa ti nesní,
čo práve je tu prierazné,
čo pravé je, čo kvázi.

Pieseň si cestu razí
vesmírom prečudesným
do chóru, ktorý z neba znie.

Torzám jemné tvary

Ako keď lístie v kole sucho šuchoce
a vietor k tomu dúcha do dúčelí.

Kde sú tie plné vrchovce,
v ktorých tak bzučovali včely?

Ako keď v betóne už chodník vrás-
kavie
a strhaný tu čaká iba na mráz.

Kde sú tie cesty láskavé,
čo medzné obecali nám raz?

Ako keď únava sa ticho rozprestríe
a pokľakne si.
Pritom v stálom vzdore.

Kde je to vlahé povetrie,
za ktorým krv a mladosť chorie?

Ako keď jeseň zrazu z leta vytriezvie
a kverulantsky preberá sa v hruškách.

Sen zotráva pri kresbe
a torzám jemné tvary šušká.

Stále o jednom

Len — zdá sa — vyčkávanie.
Nijaké úvodzovky.
Nijaká priama reč.
A úvoz toľký,

až v jeho výškach vanie
hlbka, čo čiara preč.

A mĺkva socha zdania.
Neokresaná vari.
Neokresaná snom.
Keď sa nám dary
však čo len trocha zdania,
zacnie sa za krásnom.

Nezvládnem súbeh daní?
Zdanlivé hlĺbky na dne?
Zdanlivé nové dno?
Holúbky hladné,
váš príbeh ubeháný
je stále o jednom.

Och, nie si bója

Vlly ťa nesú
a odnášajú het.
Brehy! Ach, kde sú?!
Prečo ich zrazu niet?

Vlly ťa nesú
a prinášajú späť.
Dialky! Už nie sú?!
Chce sa ti zaúpieť.

Lež vody stoja,
to plávaš stále ty.
Och! Nie si bója,
čo iba baletí!...

**Silueta
v sochách stromov**

Silueta v sochách stromov
na priečelí panelov.
Prečo niečo splanelo,
prekrýva sa spolu kómou?

Pohasnuté pózy vblízku,
lahký pohyb v popredí.
Kroky zvláštne odvtedy,
čo sa kráča po sídlisku.

Jedno má však silu kvetu:
to, čo v očiach spočívne.
Jedno vnímam v sošine:
rozprávkovú siluetu.

Kresba: Zdeno Horecký

Cechoslovakistická a marxistická propaganda ako aj historiografia obyčajne predstavujú činiteľov boja za sebaurčenie Slovákov ako šovinistov s obmedzeným rozhl'adom.

Úryvok zo spomienok Alexandra Macha, o ktorých dramatickom osude písala Kultúra č. 23/2002, poukazuje okrem iného aj na integrčné zámery popredného činiteľa Slovenskej republiky, ktorým však doba nepriala.

Americké cesty 1

Vrátil som sa z väzenia, v ktorom som strávil tri a dvadsať rokov bez dvoch dní: od 11. mája 1945 do 9. mája 1968.

Prvých päť mesiacov som bol iba poloväzňom v americkom zajatí, zo začiatku asi mesiac, temer stále na cestách z tábora do tábora, z väzenia do väzenia. Boli to väzenia jedinečné, svojrázne, aké vie stvoriť iba víťaz na území porazeného. Ukázali nám tábory, do ktorých sa valili tisíce vojakov kedysi slávnej armády, čo mala dobyť svet. Tu som sedel s litovským politikom, ktorý sa uchýlil do Nemecka ešte v júni 1940, keď do Litvy vťahla oslobodenecká armáda, tu s maďarskými ministrami, tu s nemeckými a zasa s Rumunmi, Chorvátmi, a tak zviatili sme sa starí známi alebo sme sa poznávali s novými nositeľmi „slávnych“ mien o ktorých sme vedeli iba z kníh alebo novín, s ktorými sme sa biliti, hoci sme boli spojenci. Teraz sme si veľmi rýchlo, za jednu noc alebo za pár dní vyriešili všetky susedské i svoje problémy, ba i problémy celej strednej Európy. Veľkí dobyvatelia boli ústupčiví. Všetci sme si uznali, svätostefanská koruna uznala, že patrí do starého železa a my sme zase uznali, že vlastne je nezmyslom hovoriť o tisícročnom otroctve. Pravda, všetci sme boli nevinní - na niektorých tu myslím bez ironie. A práve tí si hovorili mea culpa ... Lebo nikto na svete nie je bez viny a najmä my sa právom môžeme pýtať: Kto sa odváži zdvihnúť kameň? ...

V Bambergu som sedel s Kaltenbrunnerom. Myslel som si, Američania nevedia, koho tu majú. Ale vedeli. Preložili ma do iného traktu. Tam boli ministri z Budapešti, Vajna Gábor, Szász a ďalší. Tak som prešiel všetkými krajinami, poznal som všetky vlády, často presne tie osoby, ktoré ma najviac zaujímali, a ktoré boli na konci druhej svetovej vojny na strane porazených najzaujímavejšie. Môžete si predstaviť rozhovory povedzme hneď s Kaltenbrunnerom, ktorý bol v posledných dňoch mocnejší a obávanejší než Himler. Rišski ministri sa obávali jeden druhého, zatýkač bol na Göringa, od atentátu na Hitlera pomaly ani jeden potentát si nebol istý životom. Kaltenbrunner bol dobre zasvätený a čo ako nechcel hovoriť, hovoril, rozmýšľal nahlas, lebo v takýchto chvíľach sa človeku nedá nehovoriť. Dnes už svet naisto pozná všetko, čo vedel Kaltenbrunner, no ja som bol vtedy ohúrený - a začal som písať. Niečo sa zachovalo, niečo pošlo, ale už samotné zapisovanie na papier má u mňa zvláštny účinok: na zapísané málokedy zabudnem. Čo tu teraz sedím, vidím Kaltenbrunnera, ozrutná postava, tvrdý a - akože len povedať, ani čo by bol profesorom morálky.

Sedím v džipe a obdivujem umeenie černocho. Mohol by so svojim vozom - a s nami v ňom - vystupovať v cirkuse. Vedľa mňa sedí nový priateľ z

Litvy. Je samá filozofia, samá otázka, černocho ho nezaujímajú.

- Prečo? Prečo sme my vojnoví zločinci? My sme predsa nezačali vojnu, neboli sme vo vojne, nie my sme obsadili, nás obsadili, nevyčkali sme, odišli sme do Nemecka, nebol som nacistom, naopak, bol som vždy proti nim, ale kde preboha, kam sme mali? V poslednej chvíľke sme utiekli. Nech zostanem, zavezu ma za polárny kruh, všetkých našich, čo nestihli alebo nechceli odísť, zaviezli kdesi do neznáma - len po čase sme sa dozvedeli, i to neisté správy, že nezahynuli všetci, že žijú v koncentrákoch. A teraz my tu - v americkom tábore!

Počúval som ho ako v zlom sne. Preštudoval som vznik každého menšieho štátu - aj som písal: Írsko, Fínsko, Estónsko, Lotyšsko, všetky štáty svojim územím alebo počtom obyva-

ALEXANDER MACH

Americké cesty

Zo zápiskov zhabaných ŠtB

teľstva ako Slovensko bývali často témou mojich rečí, politických meditácií, ktoré som nazýval kurzívkovým tónom.

Na túto tému sa zachovali rukopisy, ktorým chýba začiatok, alebo pokračovanie, či dokončenie. Na stranách č. 4,5,6,7 sa nachádza nasledovný text:

S polonofílskou líniou našej politiky som sa rozišiel i pre skúsenosti, ktoré som mal vo Vilne. S Chorvátmi som sa zblížoval a udržoval styky práve pre ich nášmu podobný osud po prvej svetovej vojne; keď sa Írsko stalo nezávislým štátom na konci roku 1937, dal som túto udalosť na prvú stranu slovenskej pravdy, napísal som kurzívkou: zdravím írsku zástavu, oslavovali sme samostatné Írsko v Trenčíne, keď sme vydali heslo V tomto roku do útoku - a to všetko sa stalo dôkazom, že sme už vtedy boli rozhodnutí rozbiť prvú republiku a vyhlásiť samostatnosť Slovenska. Obžalobca dával otázky, z ktorých vychádzalo, že tu nešlo o Írsko, o írsku zástavu a svojho času i cenzor mal také presvedčenie, nariadil konfiškáciu, prirodzene ako vždy aj v tomto prípade. Slovenská pravda už bola dávno rozchytaná a roznesená po celom Slovensku.

V džipe som sa dozvedal, ako sa dívali na naše veci Litovčania a bol som spokojný, dobre sa dívali. Litovčan zasa vítal moje pohľady na Litvu a na všetky národy, ktoré sa na konci prvej svetovej vojny stali samostatnými. Nemecký generálny štáb mal záujem na tom, aby cársko Rusko bolo zmenšené, oslabené, rozvrátené a aby nemecké divízie mohli byť presunuté na západ.

Černošský seržant vystrájal bravúrne kúsky so svojim džipom, predbehol už troch svojich kamarátov, ktorí viezli možno Rumunov, možno maďarskú vládu a ktovie či nie samotného Szálasiho, nie neviezli, ukázalo sa, že v džipoch boli Japonci, ktorí tu uviazli, poznal som ich, boli mojimi hosťami v Bratislave. Zastavili sme sa pri gazdovstve, akých je roztrúsených na stá v tejto krásnej tichej krajine Čierneho lesa, neviem, čo sme tu hľadali, nikde ani stopy po vojne, len gaz-

du nebolo, ani synov ani paholkov, iba ženy, trochu nafakané. Ochotne nám otvárali brány na plotoch, keď sme chceli k studni. Kolóna velil židovský dôstojník od siajsíjakov, bol milý, keď ma videl, že si sadám za plot, poslal za mnou vojaka, ten mi podával papier a nevedel som, či ma stráži alebo prišiel poslúžiť svojmu blížnemu. Keď vysvitlo, že generál Oschima (a či ako ho písať, snáď Ošima) nie je medzi svojimi, dal som ho pozdraviť a prisadol som k môjmu Litovčanovi, rozbalili sme svoje porcie (rešny ?), čo nám rozdal americký seržant a pri obede sme pokračovali o osudoch baltických štátov.

- Fínsko sa dalo do vojny, najprv Rusi proti nim, potom Fíni s Nemcami proti Rusom. Som zvedavý, či zostane samostatné Fínsko, ale sotva. Už som počul, že Mannerheim je vojnový zlo-

pa - podľa mienky môjho Litovčana - dali by do blázincia.

Znovu sa vrátil k svojim otázkam. - A či my sme začali? Naša armáda vnikla na cudzie územie? A bolo to v záujme mieru? Nemci nás predali, keď urobili pakt so Stalinom. Už napred mali rozdelené sféry. Jedni si vzali západné Poľsko, druhí východné a všetko čo bolo od demarkačnej čiary na východ, i nás. A teraz ja som vojnový zločinec? Čo myslíte, vydajú nás Američania?

- Nevieť. Ale Američania majú iste tú samú náтуру ako všetky veľmoci. Predávali Nemci, predávali Američania.

Na rukopise s číslom 3 a naň nadväzujúcej strane bez označenia je zápis:

...fúry divízií, ktoré potrebujú proti Francúzsku a proti drobnému spojencovi talianskemu, ktorý preskočil k Entente (? - Dohoda). Viete, ako i teraz. Taliani aj v prvej aj v tejto druhej vojne prešli ešte zavčasu na druhú stranu, k víťazovi. Lahko im ...

Vznikol samostatný štát lotyšský, estónsky, litovský, fínsky a vznikla i samostatná Ukrajina. Moskva bola v úzkych, ale i Nemci na západe boli v tvrdzi. Z prvej vojny vyšlo obnovené slobodné Poľsko, vzniklo Československo, Juhoslávia - ani jeden štát sa nezrodil sám od seba, z vlastných síl svojho ľudu, ale rozhodne z jeho vôle a v jeho prospech. Nemecko bolo porazené, ale bolo to iba hrou alebo paradoxom histórie, že z nedobrych zámerov vyšlé výpočty poslúžili dobrej veci? Kto sa odváži dnes vyčítať cárskemu generálovi jazydy Mannerheimovi, že sa spojil s nemeckým generálom, neviem už jeho meno, aby svojou silou pomohli k víťazstvu vôle fínskeho národa? A nech niekto povie Fínom, že oni boli len figúrou na šachovnici alebo dokonca zapredancami alebo zradcami v službách nepriateľa, keď si vyhlásili svoju štátnu samostatnosť. Áno, odtrhli sa od Ruska v jeho najťažšej hodine, ale boli by sa mohli vôbec odtrhnúť, keby neprišla táto ťažká hodina?

Dá sa so silnejšími medzi malými hovoriť, keď nie je prítisnutý? Malé imperializmy sú nezmyselné, hlúpe a obyčajne agresívnejšie než veľké, i keď nie sú také nebezpečné ako veľké, naopak pred svetom hrajú neraz úlohu pokrokových činiteľov, no beda od nich menším. Nebolo by mi dobre pod Viedňou, ale Budapešť bola ešte horšia. Nebol to med s Berlínom, ale keby sme sa dostali do protektorátu, ktorý by Berlín uskutočňoval cez Prahu, no beda mi. Praha bola viedenskejšia od Viedne, ponúkala sa byť berlínskejšia od Berlína. Za ČSR - nás vôbec neuznala za národ - za autonómie práve keď najviac sa rečnilo o rovnoprávnosti, rovnocennosti, vtedy všetkými prostriedkami dokazovala, práve vtedy najviac, že nie sme schopní svojbytnosti, samostatnosti - samé reči a ešte všetky veliteľské miesta u vojska, teda rozhodujúce, boli v rukách českých! Finančne, hospodársky? A bezpečnostný aparát: 1800 českých a len 1400 slovenských žandárov, to za autonómie prosím! (Číslice sú okrúhle,

Opatrne som sa vyzvedal, či sa našli medzi Finmi, Estóncami, Litovčanmi alebo Lotyšmi nejaké politické smery, ktoré by si samostatnosť svojich štátov vyhlasovali za zradu na národe alebo za takzvanú samostatnosť.

- Prečo? Nerozumiem. Ved' sme normálni ľudia. Nemci nám pomohli, ale im nešlo o nás, išlo im o svoj záujem, no ešte väčší záujem sme mali my na tom, aby sme žili vo svojom štáte.

- Nehnevajte sa, presne tak sme rečnili i my už pred vyhlásením nášho štátu a tak sa pozeráme na veci aj teraz, no za celú vojnu sme počúvali našich londýnerov, že samostatný štát nám nanútili Nemci proti vôli národa a že je iba takzvaný.

Litovčan nechcel uveriť.

- Nech by niekto povedal Fínovi alebo Litovčanovi, že samostatnosť im nanútili Nemci, aby tým oslabili Rusko, že fínska samostatnosť je proti záujmom vlastného národa, takého chla-

bolo niečo viac než 1800 českých, rečnilo sa o tom, ale už presne neviem.)

Na liste č. 4 (predchádzajúce ako aj nasledujúce strany nie sú) sa píše:

Už sme dávno opustili zajatecký tábor v Dreikirchene, museli s nami odbočiť až na Passau, odtiaľ starou „cestou európskej kultúry“ do Reigensburgu, malá zastávka v Ingolstadte, potom veľmi dlhá a dramatická zastávka v Nürnbere - samé ruiny, iba zázrakom pozostávajúce fasády krásnych starých skvostov architektúry, kde - tu neporušená brána, vyšívané priečelia a za nim celý dom v troskách. Ukázali nám miesta, odkiaľ kedysi hrmeli slová „vodcu a kancelára“. Černošský šoféri tu rozdávali čokoládu zo svojich prídelov nemeckým deťom, americký dôstojník sa usmieval, nehovoril, za neho hovorila dobrá čierna čokoláda dobrých čiernych Američanov. Bamberg. To už bolo 20. mája.

Na neočíslovanom liste, ktorý začína podobne ako úvod, sa píše:

Nezabudnuteľné štácie plné otravov, prekvapujúcich odhalení, postretov a zážitkov aké sa môžu zrodíť len v kataklizme a nikdy nie vymyslieť. Aspoň poznámku-dve o nich: S maršálmi a generálmi porazenej armády, keď štyridsaťtisíc vojakov plače ... Samovraždy v táboroch. Čoho je schopný nositeľ rytierskeho kríža za cigarety. Päťsto diplomatov, ministrov, generálov a iných takých činiteľov na kolenách. Kofkokrát nás nevydali a prečo nás napokon vydali? Konverzie a úteky. Chceli sme pred medzinárodný súd. Kto dal rozkaz biť prezidenta a ministrov?

Nasledovný súvislý text má tri strany - úvodná časť je podobná začiatkovej kapitole. Kvôli nadväznosti sa ponecháva:

Vrátil som a z väzenia, v ktorom som strávil triadvadsať rokov - od 11. mája 1945 do 9. mája 1968.

Z toho necelých šesť mesiacov som bol iba poloväzňom, presnejšie zajatcom americkej armády v Dreikirchene, Bambergu, Freisingu, Natterbergu, vozili ma v džipoch krížom - krážom po rozbombardovaných mestách Nemecka a Rakúska, kým pozbiierali a roztriedili ministrov a maršalov, vyslancov a generálov, „vojnových zločincov“ a obyčajných kolaborantov. Raz som sedel v jednej izbe s rišským ministrom, raz s maďarským, v jednom tábore som bol s poslednou gréckou vládou a s chorváckymi prominentmi, v inom s bývalými vládnymi činiteľmi Litvy a zasa v inom s Hitlerovými (...?) Naši žalárnici často nevedeli, či sú vojnovými zločincami ministri krajiny, ktorá ani vo vojne nebola, lebo ju ešte zavčasu a bez vojny oslobodila armáda nejakej veľmoci v záujme mieru, zbavila ju buržoáznej, teda tzv. štátnej samostatnosti a či vojnovými zločincami sú len ministri a generáli ôôô porazených štátov. A už najmä so mnou si nevedeli dať rady.

- Slovensko? Teraz ČSR? Tak vy nie ste porazený štát, vy ste spojenc, ale ste na listine ako člen štátu, ktorý bol spojencom Nemecka a viedol vojnu.

Neraz mi dávali americkí politickí dôstojníci otázky, nad ktorými som krútil hlavou.

- Kde je Hlinka?

Niečo počul o Hlinkovej strane, o Hlinkovej garde, ja som bol jej veliteľom, teda musím vedieť, kde je Hlinka. A takúto otázku mi dal slovenský dôstojník, občan USA, ktorého rodičia pochádzali od Myjavy. Najprv som

1/2006 (18. januára)

myslel, že vie o mojej tajnej akcii. Pred príchodom frontu sme odviezli Hlinkovu rakvu z ružomerského maúzolea, ktoré bolo zasiahnuté granátom. Mal som v programe uložiť Hlinku do krypty vedľa arcibiskupa Adalráma, urobiť istý historický oblúk.

Ale dôstojník o tom nevedel, ani vedieť nemohol. Vyšlo, že Hlinku pokladali za prezidenta Slovenskej republiky, pomýlili si ho s Tisom. O Tisovi som vedel, že je u Faulhabera (nebol), ale som sa vyhol odpovedi. To bolo vo Vöcklabrücke. V Bambergu sa ma pýtali na Finsko, na Litvu. Mysleli si, že som z Vilna a chceli vedieť, ako by sa skončil plebiscit, aké percento by dostali komunisti. Mýlil si ma s nejakým Fischerom. O Československu nemal jasný obraz. O Slovensku vedel že bolo vo vojne so Sovietskym zväzom a nechápal, prečo som odišiel, keď naša vláda urobila zmluvu so Stalinom. Dlhé hodiny som vysvetľoval, že sme sa svojho času preto rozšli s Prahou, lebo ona urobila pakt s Moskvou a že teraz aj preto som odišiel, ale nielen preto. Boli to hotové semináre, dôstojníci počúvali, čudovali sa. Už Československo im bolo malé a Slovensko iba trojmiliónový štát, Rakúšanov asi deväť miliónov, i Maďarov toľko, Chorvátov ešte menej. Aké to mohli byť štáty, prečo ste sa nespojili všetci do nejakého zväzu? Vysvetlil som: Keby od nás záviselo, už dávno sme v Dunajskej federácii, v spolku stredo európskych štátov: slovenský, český, maďarský, rakúsky a ďalšie štáty - spolu asi päťdesiat miliónov obyvateľov.

- To už áno, tak by sa dalo žiť. Ale ešte vždy biedne. Prečo si len Európa neurobí svoje spojené štáty?

- Raz si ich vytvorí. Nebude iného východiska a inej záchrany. Česi majú legendu o biede, ktorá naučila Dalibora „housti“, je i požehnaná bieda, i dobrý hlad, ktorý núti pracovať, vymýšľať, z neho sa rodia vynálezy, narodí sa z neho i Spojené štáty európske. Dôstojníkovi som odovzdal originály zápisnice všetkých zasadnutí ministerskej rady Slovenskej republiky, svoje rodinné dokumenty, listy od Andreja Hlinku, ktoré mi písal do väzenia za prvej ČSR a iné cenné veci. Do zápisnice som dal, že ich posielam Slovenskej lige v Amerike. Keď ma previezli do Freisingu, dokumenty išli so mnou. Posledný raz som ich videl v Natternbergu. Tam však mali systém: každého, kto prišiel do tábora obrali o kufre, pohádzali do jamy, poliali benzínom, zapálili a nás koplí do zadku. Robili to zo smiechom, bez hnevu ... (Poznámka na okraji: Dali mi to citiť. Takže i to má nevýhodu, keď ťa nekopnú do zadku)

Iba ja som si zachránil z dvoch kufrov ten menejcenný. Na vrchu som mal Sväté písmo, ktoré som mával na všetkých cestách.

Seržant bol poľského pôvodu. Videl kríž. Otvoril. - Biblia? - Áno. - Vy nie ste neverec? - Nie.

Americké cesty 2

Na začiatku niekoľko slov o tom, ako sa robili tieto zápisnice, v akom prostredí, za akých podmienok, a najmä - z akých pohľadov. Pôvodne boli adresované úzkemu kruhu blízkych ľudí a niektoré dokonca len sebe ako hovory so sebou, hovory človeka, ktorý odchádza a chce odísť ako sa patrí.

Prvé zošity zápisov sú z emigrácie a zo zajatia. Vtedy, na konci druhej svetovej vojny som dúfal, že sa nám napriek všetkým zmluvám podarí dostať pred medzinárodný súd. Prezident a niektorí členovia vlády Slovenskej republiky boli presvedčení, že nebudú odovzdaní súdom svojich politických a väčšinou i osobných nepriateľov. Tým si možno vysvetliť, prečo sme sa

Alexander Mach s ročnou dcérkou Darinkou

hlásili u amerických vojenských miest. Prezident Tiso bol na ceste ku kardinálovi Faulhaberovi, mal byť jeho hosťom, kým prehrmá prvé mesiace búrlivého vybavovania osobných účtov, vášni a odstraňovania nepohodlných ľudí, (čo mal v programe napríklad Beneš, bol to jediný jeho presne vypracovaný program pre povojnové časy v obnovenej Československej republike).

Poslednú Göbelsovu reč sme si vypočuli ešte v Kremsmünsteri, v slávnom kláštore benediktínov. Tu Tiso povedal svoj posledný prejav na pás pre rozhlasové vysielanie, tu bolo vypracované posolstvo, pre ktoré boli pred Národným súdom také ostré boje („Legálna slovenská vláda - za obnovenie národnej slobody - za veľkopriestorové riešenie na základe božských a prirodzených práv národa“). V poznámkach mám dátum 24. apríla 1945, ale už neviem, či ide o dátum vypracovania alebo vysielania rozhlasmu. Tu bola napísaná a podpísaná i dohoda s americkým veliacim generálom. Pri týchto posledných aktoch som nebol. Odišiel som do Gmundenu v tú samú noc, keď sa Tiso vydal na dávnejšie pripravenú cestu do Mníchova. Nedošiel, cestou sa zastavil, aby prečkal prechod frontu v kláštore, kde ho neskoršie za dramatických okolností zaistili. Ja som sa hlásil na americkom veliteľstve v Mondsee hneď po prechode frontu a 11. mája som sa stal najprv zajatcom, potom väzňom armády USA. Už v prvých dňoch prišlo k takým postretom, prechádzal som takými peripetiami medzi generálmi porazenej a víťaznej armády, že nebolo možné nepísať o nich. Vtedy ešte nebolo problémom ani pero ani papier. Posledné dni slobody som prežival so svojou rodinou neďaleko Mondsee, v St. Lorenzi, (kde bol evakuovaný generálny riaditeľ štátnych kúpeľov Magdolen a ešte niekoľko našich ľudí). Chodil som do Salzburgu, do Kitzbühlu, kde bol Tuka, do Ischlu a St. Wolfgangu, kde boli diplomati, do Linzu k našim robotníkom, do Kremsmünstru, Auroismünstru, Bádu atď., k našim Matičiarom, Hronskému, Mečiarovi, Bartkovi, vojakom a gardistom. (Navštívil som Mila Urbana a svojho tajomníka Dr. Slivku v Auroismünsteri)

V St. Lorenzi som mával hostí, ktorí mi ponúkali spoľahlivý úkryt alebo odchod do neutrálnych krajín. Dr.

Pavelič, ktorý bol v tých dňoch neďaleko mňa, posielal odkazy, mohol som s ním do Talianska a stadiaľ do južnej Ameriky. Už sa vojna skončila, Hitler bol mŕtv, ale niektorí nemeckí potentáti mali ešte stále veľké možnosti zariadovať cesty do neznáma. Bol som s dr. Kaltenbrunnerom v Bambergu, bola reč o tom, kde a ako „zmiznúť“ - ale práve „zmiznúť“ sme nechceli. Boli sme presvedčení, že u americkej armády máme (všetko dobre pripravené: americkí letci na Slovensku, ktorí za vojny utekali z Nemecka,) alebo si najdeme cestu pred medzinárodný súd. Neverili sme, zdravý rozum neprípúšťal uveriť, že západní spojenci vydajú prezidenta a vládu Slovenskej republiky a reprezentantov ostatných porazených krajín strednej a východnej Európy súdom, ktoré na území ovládanom sovietskou armádou museli súdiť metódami Višinského, známymi z moskovských procesov. Píšem o tom, v čo sme verili a čo sa podľa našich informácií rozumne dalo očakávať. Mali sme v dobrej pamäti prejavy W. Churchila z čias rusko - finskej vojny.

Za nepriateľa sveta č. 1 nepokladal nacistické Nemecko, s ktorým bolo Anglicko vtedy vo vojne, ale boľševické Rusko, s ktorým vo vojne nebolo. Mali sme správy o snahách západných činiteľov nepustiť sovietskú armádu príliš hlboko do Európy a predpokladali sme, že v otázkach Európy bude mať rozhodujúce slovo prvý muž druhej svetovej vojny. Churchill sa prvý postavil proti Nemecku ešte v dobe, keď platil pakt Berlín - Moskva a keď Amerika ešte stále mala v programe programy svojich monopolov profitovať z vojny: zúčastniť sa jej svojimi dolármi, nie svojou krvou. Pred marcovými udalosťami roku 1939 som veril, svoji vieru otvorene hlásal (a nemýlil som sa: 14. marec mi dal za pravdu), s takou istou vierou som očakával na konci druhej svetovej vojny kompromisný mier napriek všetkým zmluvám. Nešlo tu len o informácie z Ankary od von Papena, od našich vyslancov v neutrálnych krajinách alebo od zástupcov neutrálnych krajín u nás, ktorým záležalo na tom - vo vlastnom záujme a z profesie - aby nás informovali, ale hlavne o logickú úvahu, o prostý predpoklad, že Churchill nebude pracovať proti záujmom vlastného sveta. Nepoznali sme vtedy pravé ciele dolárovej diplomacie, nevedeli sme, že v rozhodujúcich otázkach Roose-

velt bude bližšie k Stalinovi než k Churchilovi, že anglické záujmy boli iné, než záujmy americké - aspoň pre prvé časy.

V týchto našich očakávaniach sme sa sklámali, čo neznamena, že sme sa v nich opierali o naivné ilúzie. Myslí, že časom vyjdú na svetlo božie dokumenty o pripravách kompromisného mieru s Nemeckom oslabeným, ale neporazeným, s Nemeckom bez Hitlera, ale nie bez generálneho štábu, bez SS, ale nie bez Wehrmachtu.

Niekoľko dní som bol na cestách a v zajateckých táboroch - Vöcklabruck, Maurernkirchen a i. - až som zakotvil v Bambergu. Tu som sa dostal do jedného bytu - premeneného na väzenie - s dr. Kaltenbrunnerom, ktorý po Himmleromom „zlyhaní“ bol najobávanejším mužom Nemecka. Američania - zdalo sa - nevedeli, koho majú. Tu boli aj „vojnoví zločinci“ všetkých malých národov obsadených či oslobodených najprv Hitlerom, potom Stalinom, ministri, diplomati, generáli a iní prominenti. Rozhovory s nimi som si zapisoval iba tak úchytom. Tu ma vypočúvali americkí politickí dôstojníci dlho a dôkladne. I tieto výsluchy som si zapisal, zaujímavé boli otázky.

Nasledovali cesty: Freising.

Pohľady: Nürnberg, atď.

Príchod do Natternbergu.

Správy: Tisu v Garmisch - Partenkirchene, vrah Kratschmer (?) - trýznia. V šope uprostred tábora. Bičovanie. Rozhovory s gréckymi, maďarskými, chorvátskymi prominentmi v tábore. Procedúry černochovo na džipoch plných ministrov a generálov.

Americké cesty 3

Mám pred sebou hieroglyfy svojich zápisov, ktoré sa zrodili v očakávaní poprav. O poprave už nebolo možné pochybovať - sám predseda vlády otvorene o tom rečnil, čítal som reč v novinách (prepašovali mi ich vysokoškolači, ktorí sa len preto dali zatvoriť, aby boli našimi chodbármi) a jeden z obžalobcov tým začal prvý zápisničný výsluch:

- Koho, keď nie vás?

Hovoril ako o veci prirodzenej, neodvratnej, hotovej. Obžalobca ma nechcel strašiť, ani trápiť, naopak, iba mi chcel poslušnosť a - načo sa hrať na slepú babu? Ostatne i ja sám som musel rátať s popravou ako s jediným možným a treba povedať: zo stanoviska pánov moci zaslúženým a zo stano-

viska svojho vlastného dôstojným riešením.

- Prvý by mal byť Tuka. Ale je na smrť chorý, dni má spočítané, ani súdu sa nedožije. A Tiso? Je kňaz. Biskupský zbor stojí za ním, potom ohľady na Vatikán, na katolícky svet, Slovensko je ešte stále katolícke. Ale hlavná vec, Tiso bol menším zlom.

Nasledujúci text je zo str. č. 4 rukopisu:

...môj priateľ a kolega. Totiž kolega ako vojnový zločinec lamentoval nad tým, prečo je on vojnovým zločincem.

- My sme začali vojnu? Naša armáda vnikla na cudzie územie, my sme anektavali cudzie územie?

Samé otázky, trpké, bolestné otázky, aké si dáva každý malý národ, keď veľké mocnosti „zachraňujú mier“. Nevie, čo sa stalo s mojim spoločníkom. Cesty sa nám rozšli v Bambergu. Tu som sa dostal do jedného bytu s Kaltenbrunnerom. Byt bol na poschodí v zadnom trakte väčšej budovy, v prednom boli kancelárie finančného riaditeľstva. Boli sme na prvom poschodí.

Američania nevedeli, koho majú. Nemohli vedieť, kto je Kaltenbrunner. Nazdával som sa, že mal všetky možnosti pripraviť si útek alebo sa zmárniť. Len neskoršie som sa presvedčil, že organizáciu mali skvelú a postupne cez riečicu priam vedecky zmontovanú roztriedili nás tak, že ani jeden nevypadol, pomaly sa presúvali z tábora do tábora až sa dostávali do Norimbergu, do Budapešti a my do Bratislavy.

Na týchto cestách objasnilo sa mi mnoho záhad, zrodilo sa plno dojímavých zážitkov, prechádzal som ako v zlom sne cez hotové predpekliá. Mat talent, máme novú Divinu (Božskú) komédiu.

Opis diskusie zo strán 4-7 je doplnený podľa fragmentu na str. 8-9:

Dolu pod našim oknom boli ešte podivnejšie diškurzy. Na prizemí bývali, pravda, slobodne, bez stráží, vyslobodení koncentračníci, ktorí boli na ceste domov, ale museli tu na niečo čakať. Vyrozumeli sme to z ich výmeny názorov. Boli medzi nimi dvaja Česi. Mladší priam zúrili, keď americkí vojaci niesli balíky pre nás, nadával Američanom, že tu krmia tých nacistických gaunerov, keby to od neho záviselo...

- Postrieť ich psom a nie balíky im dávať. My sme zdochýňali, vraždili nás hladom a tu ich krmia čokoládou.

Starý miernil mladšieho, zrejme masarykovec. Rozbehli sa svetonázorové boje s veľmi praktickými dedukciami pre nás, ktorí sme počúvali.

A rozbehli sa diskusie až svetonázorové. Mladý bol za Stalina. Starý sa nedal:

- Angličania už dávno boli vo vojne s Hitlerom a Stalin paktoval s ním. Nech Hitler nezblbne a nenapadne Stalina, ešte i dnes by

- Netaráj. Bolo na bielom dni, že bude vojna a Stalin potreboval čas. Pakt bol iba naoko.

- Naoko? A to iba naoko si rozdelili Poľsko? Bez paktu Stalina s Hitlerom nepride k vojne. Hitler by sa neodvážil, nemohol začať. Ináč šťastie, že Hitler sa zbláznil a napadol Rusko.

- To západ chcel, aby Hitler bol silný, vyzbrojoval ho, huckal, dával mu Ukrajinu, dal mu Rakúsko, dal mu nás, všetko mu dával, len aby si zachránil kolónie, svoje moria, svoje trhy. Stalin preškrtol špekulácie západu. Ani teraz sa nedá oklamať.

(Pokračovanie na 11. strane)

Každý národ sa musí radosť a potešit' vo veľkých mužoch svojich, lebo oni boli národu dôkazom, že i on je vstave niečo vytvorit'.

Ľudovít Štúr

V zachmúrenom zimnom dni 13. 1. 1986 sa z námestia v Modre od pomníka Ľudovíta Štúra pohlol pietny sprievod zo štylizovaným čelom, v ktorom ako na Štúrovom pohrebe v r. 1856 boli ľudia v dobovom oblečení, dievča so zeleným vencom na bielom tanieri, kroje, fákla a mládenci so šablami s nastoknutými citrónmi. Modrou šiel na cintorín sprievod, k nevelkej radosti nadriadených orgánov, uctiť si pamiatku človeka, ktorý viac dal tejto krajine, tomuto ľudu a všetkým generáciám po ňom, ako si azda sám uvedomoval. Z tejto výšky ľudského i mysliteľského poznania k nám doliehajú Štúrove slová: „Náš cieľ je zachovať nás. Najprv musíme slúžiť sebe, potom iným.“

Už len zavedenie spisovnej slovenčiny bol mimoriadny čin, ktorý podržal ľud v časoch pre náš národ nevelmi prajných. Bolo to vlastne vdychnutie pulzu do životodarného srdca národného tela plného skleslých myslí, ustrašenosti, malosti a upadnutej viery v šťastnejšiu budúcnosť národa, ktorá napokon predsa len prišla. A túto skutočnosť by sme si mali obzvlášť v súčasnosti uvedomovať a podľa toho žiť. A učiť sa – hoci z minulosti.

Mnohostrannú činnosť Ľudovíta Štúra (nar. 29. 10. 1815 v Uhrovcí) charakterizuje Viliam Pauliny-Tóth: „Bol spisovateľ, politik, profesor, redaktor, vychovávateľ, bol brat, otec, bol ideál mládeže slovenskej. Neznal kmeňových rozdielov, ani náboženských, a mladík, ktorý študoval v Bratislave, či bol Slováč, Čech, Srb, Chorvát, sa dobre cítil v jeho prítomnosti.“ Už ako študent prejavoval záujem o politické a kultúrne dianie. Pestoval ho v ňom aj otec Samuel Štúr, národne uvedomelý učiteľ, ktorý učil v Trenčíne a odtiaľ sa presťahoval s rodinou do Uhrovcu. Ľudovít pochádzal z piatich detí. V r. 1829(36 študoval na evanjelickom lýceu v Bratislave. Nadaný študent pútal pozornosť pedagógov nielen študijnými výsledkami, ale aj literárnymi prvotínami ako člen Spoločnosti československej. Škola mala výbornú povest' a nadaní mladíci sa snažili dostať aj do Bratislavy. Táto bola na vtedajšie pomery veľkým mestom, mala 32 tisíc obyvateľov a bola živým kultúrnym strediskom. Podmienky k tomu vytvárali školy, knižničníctvo, kníhkupectvá, divadlá i redakcie novín. Vychádzali tam knihy v bernolákovskej slovenčine, bibličtine a Palkovičov Týdenník. V tejto dobe bol skutočne aktívny. Redigoval a vydával almanach študentských prác, pripravil zborník City vděčnosti, rozvíjal osobné i písomné kontakty s dejateľmi národných hnutí doma i v slovanskom svete, cestoval a cez prázdniny učil študentov pozorovať a zachytávať tradície národa i bežný život pospolitého ľudu.

Ako nehonorený námestník profesora Juraja Palkoviča na lýceu a podpredseda Spoločnosti sa rýchlo stal činiteľom, ktorý bol schopný kvalitne organizovať náš národný život. Sám však po-

Zakladateľ modernej národnej ideológie

ciťoval potrebu ďalšieho vzdelávania. V r. 1838(40 študoval na univerzite v Halle históriu, jazykovedu a filozofiu. Spojenie s domovinou neprerušil ani v cudzine. Po návrate pracoval opäť ako zástupca profesora Juraja Palkoviča na Katedre reči a literatúry česko-slovenskej a prednášal gramatiku a slovanské jazyky. Bol spoluredaktorom Palkovičovho literárneho časopisu Tatranka a rozvíjal aktivity pre vydávanie slovenských politických novín. Písal obranné a polemické diela, medziiným aj spisy Žaloby a ponosy Slovákov v Uhorsku a Starý a nový vek Slovákov.

Ľudovít Štúr bol jedným zo spoluorganizátorov a spoluautorov prestolných prosbopisov v r. 1842 a 1844, ktoré zostavovatelia predložili panovníkovi a žiadali v nich zabezpečiť základné práva Slovákov a zastaviť násilnú maďarizáciu. Nepoľavujúci tlak na Slovákov zo strany maďarských predstaviteľov sa prejavil aj v bohoch o bratislavskú katedru s grófom Karolom Zayom, ktorý z pozície generálneho inšpektora ev. cirkvi a škôl, Štúra ako „pansláva“ zbavil námestníckeho miesta a zakázal mu na lýceu prednášať. Nepomohli ani obrany niektorých profesorov, ani študentské petície. Na protest proti tejto nespravodlivosti sa 22 študentov rozhodlo v marci 1844 odísť z lýcea, 12 z nich potom dokončili štúdiá v Levóči. Vtedy sa už naliehavo prejavoval politický zápas nášho veľikána o svojbytnosť, čiže uznanie slovenského národa a jeho práva na vzdelávanie v materinskom jazyku.

Za spisovný jazyk

Otázka zavedenia spisovnej slovenčiny sa formovala v myslí Ľ. Štúra už dlhší čas. Už r. 1836 sa v liste Františkovi Palackému sťažoval, že biblická čeština, ktorú používali v písomnom styku evanjelici, je pre slovenský ľud málo zrozumiteľná. Bernoláková voľba západnej kultúrnej slovenčiny so stredoslovenskými prvkami za prvý národný spisovný jazyk Slovákov bola vo svojej dobe zákonitá. Dala Slovensku nový smer politickej, sociálnej a kultúrnej práce a stala sa silným impulzom k rozvoju národného života. Vznikali prvé slovenské literárne diela v pravom zmysle slova, najmä zásluhou básnika Jána Hollého. Aj keď bernolákovčina neprekročila rámec katolíkov a pretrvala niečo vyše 50 rokov, Antona Bernoláka môžeme považovať za zakladateľa spisovnej slovenčiny tak ako Ľudovíta Štúra, ktorý neskôr urobil krok, rozhraničujúci slovenské dejiny.

V júli 1843 sa na fare v Hlbokom stretol Ľudovít Štúr s Jozefom Miloslavom Hurbanom a Michalom Miloslavom Hodžom a spolu rozhodli o kodifikácii spisovnej slovenčiny na stredoslovenskom základe, keď už predtým dostali „požehnanie“ pre tento čin aj od barda bernolákovského hnutia Jána Hollého. Nadšený kodifikátor v liste Martinovi Hamuljakovi píše, že slovenčina pôjde svojou cestou, rozvíja sa z nej reč pekná, jadrná a kvetnatá, vec síce nepôjde odrazu, ale pomaly a iste sa upokojí Slováci a príde aj k žiadúcemu zjednoteniu. Spisom Nářečja slovenskua alebo potreba písanja v tomto nářečí (1846) zdôvodnil zavedenie spisovného jazyka, založeného na stredoslovenskom nářečí a na fonetickom spôsobe písania. Pritom polemizoval s Kollárovou koncepciou slovanskej vzájomnosti, uznávajúcou len štyri samostatné kmene, a žiadal slobodný rozvoj tiež pre ostatné slovanské národy. V Nářečí slovenskom napísal, že za samostatný národ sa dá považovať len ten celok, ktorý má vlastnú jazykovú, duchovnú a materiálnu svojbytnosť. Gramatický systém slovenčiny podal v Náuke reči slovenskej (1846). Štúrovskú kodifikáciu pozitívne prijali tiež viacerí bernolákovci, o čom svedčí aj list Martina Hamuljaka, ktorý Štúrovi zaslal r. 1846,

kde vyzdvihuje dodnes platné poznanie: „Reč je najdražší poklad národa, je jeho imanie, jeho vlastnosť najsvätejšia, ktorú vzdelávať máme, s ktorú ale samopašne nakladať ňesmjeme.“

Štúrova snaha o vytvorenie spisovnej slovenčiny nebola zacielená proti česko-slovenskej vzájomnosti. Napriek tomu narazila na silný odpor stúpenčov češtiny ako spoločného jazyka Čechov a Slovákov. Keď r. 1846 Ján Kollár zorganizoval vystúpenie svojich prívržencov (zborník Hlasové o potrebe jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravy a Slováky), tak mal u Čechov iba chvíľkový úspech. Česká mládež počas Ľudovítovovej návštevy 21. 4. 1848 v Prahe manifestatívne spálila brožúrku proti slovenčine a volala: „Sláva zámerom Štúrovým a Hurbanovým.“

Ľudovít Štúr si uvedomoval potrebu nových organizačných foriem a z tohto dôvodu stál pri vzniku Tatranka, ako celonárodného spolku (existoval v r. 1844(48), ktorého cieľom bolo vydávať školské i zábavno-poučné knihy v novom spisovnom jazyku a lingvistické diela o novom spisovnom jazyku. Venoval tiež pozornosť národnej výchove mládeže i dospelých (nedelne školy, spolky miernosti) a usmerňoval spolky na Slovensku. Verejne bol nový spisovný jazyk vyhlásený na zakladajúcom zhromaždení Tatranka v Liptovskom Svätom Mikuláši. Náš veľikán vnímal deň 26. 8. 1844 takto: „Mysleli sme, dopisovali sme si, prešiel rok, keď sme si pod trónom matky Taty, tam pod oltárom Tatie, Kriváňom, zastali a zvitli sme sa s uznesením za Slovenčinu a podali sme si na to ruky... Teraz už prichádzame s ňou k rodákum svojim, s radosťou a žiadosťou, aby premysliac vec k nám pristúpili i pridružili sa k slovenskému životu“. Boli to otázky súvisiace s novým spisovným jazykom, najmä s jeho pravopisom, ale aj s celkovou podobou, šírením a obranou proti útokom neprajníkov, ktoré sa stali dôležitým predmetom činnosti „Jednoty milovníkov národa a života slovenského“, hoci nemali byť cieľom, ale len prostriedkom na naplnenie zámerov aktivizácie národného života Slovákov a integrácie ich národných síl.

Jednotná línia národného hnutia

Novú kodifikáciu už od jej zrodu sprevádzali diskusie, polemiky i obrany. V auguste 1847 sa na zasadnutí Tatranka v Čachticiach katolícka a evanjelická inteligencia definitívne dohodli na spoločnom používaní nového spisovného jazyka. Štúrovi snahu však nezničilo ani vie-

denská vláda, keď cestou staroslovenčiny chcela Slovákom určovať, ako tvoriť a formovať svoju najprirodzenejšiu duchovnú sféru – oblasť národného jazyka. V ťažkej dobe, keď do procesu národného zjednocovania rušivo zasahovali protivníci myšlienky slovenskej národnej samobytnosti, bolo dovŕšenie jazykového zjednotenia prakticky politickou deklaráciou. Nová slovenčina sa stala dôležitým prvkom pre ďalšie formovanie novodobého slovenského národa, medzníkom v procese národnouvedomovacieho hnutia a vo vývine literatúry, ako to odrážal 2. ročník almanachu Nitra, poezia vynikajúcich štúrovských básnikov i celý ďalší literárny vývin.

V šírení štúrovskej kodifikácie dôležitú rolu zohrali Slovenskej národnej novině s literárnou prílohou Orol tratrnski, ktoré v r. 1845(48) vydával a redigoval Ľudovít Štúr a Hurbanove Slovenskej pohľad. SNN verne odrážali národnopolitický a sociálne-ekonomický program nášho národného hnutia. Venovali pozornosť predovšetkým hospodárstvu, politickej situácii, národnostnej otázke, školstvu a kultúre. Informáciami širokého záberu z celého Slovenska upúťovali mnohých čitateľov. Štúrove úvodníky výstižne analyzovali slovenské dianie a prinášali jeho názor na komplexnú predstavu spoločnosti. Ako poslanec za mesto Zvolen prešiel od politickej publicistiky k politickej aktivite. V zanietných prejavoch na Uhorskom sneme od novembra 1847 do marca 1848 vystupoval za zrušenie poddanstva, za rozšírenie občianskych slobôd i za zavedenie slovenčiny do škôl.

Na jar revolučného roku 1848 nastali prevratné zmeny (zrušenie poddanstva, vyhlásenie slobody tlače a nezávislosti Uhorska a pod.), čo vyvolalo v Uhorsku hnutie nemaďarských národov za uznanie svojich národnostných práv. Snahy slovenských vlastencov vyústili do Žiadosti slovenského národa, v ktorých bola po prvý raz vyslovená požiadavka na uznanie svojbytnosti nášho národa a jeho zrovnoprávnenia v rámci Uhorska. Po verejnom vyhlásení celonárodného revolučného programu (11. 5. 1848 v Liptovskom Mikuláši) vláda vyhlásila stanné právo v slovanských župách a na jeho konceptov L. Štúra, J. M. Hurbana a M. M. Hodžu vydala zatykač. Napriek perzekúcii, podarilo sa Ľ. Štúrovi zúčastniť sa Slovanského zjazdu v Prahe, kde bol jedným z aktívnych delegátov, čo sa usilovali o utvorenie zväzu slobodných slovanských štátov v rámci federalizovaného Rakúska. Od septembra patrilo k protagonistom novoustanovenej Slovenskej

národnej rady, ktorá vypovedala podriađenosť maďarským úradom a organizovala ozbrojený boj nášho ľudu za oslobodenie. Príklon na stranu Viedne, ktorá sľubovala aj pre Slovákov zabezpečenie dôstojného národného života, ale neprišiel štúrovcom naplnenie nádeje.

Osudová Modra

Po revolúcii žil Ľ. Štúr v Modre a podujal sa na úlohu vychovávať deti po bratovi Karolovi. Bol pod dozorom polície, preto sa vo verejnom dianí neangažoval. Zúčastnil sa len porady o reforme spisovnej slovenčiny r. 1851 v Bratislave, kde prijali Hattalovu kodifikáciu.

V Modre napísal i svoje posledné diela: knihu básní Spevy a piesne a diela O národných povestiach a piesňach plemién slovanských a Slovanstvo a svet budúcnosti. Intenzívne sa venoval aj vedeckej práci v oblasti slavistiky, uprostred ktorej ho dňa 12. 1. 1856 zastihol predčasný tragický skon.

V slovenskej histórii zohral veľkú úlohu. Poučený na skúsenostiach zo sveta, snažil sa to najlepšie a najvhodnejšie preniesť do vlasti a aplikovať na súdobé pomery. Svojej široko koncipovanej národnouvedomovacej, politickej, organizačnej, buditeľskej, kultúrnej, literárnej, vedeckej, novinárskej a spolkovej činnosti odovzdal všetky sily. Preukazoval pri tom veľké odborné schopnosti, mravnú silu a oddanosť i lásku k vlasti. Veľa smerov, prúdov i jednotlivcov sa usilovalo reformovať, potláčať a meniť význam i dosah veľkého Štúrovho diela. Ono ale stále zostáva v základe pevné a neodmysliteľné z našich dejín.

Bol skutočne charizmatickou osobnosťou, ktorá fascinovala predovšetkým mládež. Prinos mladých pre utváranie budúcnosti a vývinu národa (v tom je aj jeho silný akcent siahajúci až do dneška a aj ďalej) vyjadril slovami, ktorými sa obracia k mládeži po zavedení novej spisovnej slovenčiny: „K tebe už obraciam reč svoju, mládež naša slovenská, nádeja pekná života nášho! Mladá, svieža slovenčina tebe iste, sviežej a života plnej sa najlepšie zalúbi a tebe ona aj najlepšie pristane. Ty si povolaná vzbudzovať a kriessit' život nový na skalistých Tatrách.“

Jozef Miloslav Hurban o veľkom vodcovi vzácnej generácie napísal: „Bol idealistom bez úhony, mužom činu, ktorého dejiny zaznamenajú po boku tých meteoristických veľkých géniov, čo na kratší, alebo dlhší čas tu obsluhovali oltáre národnej osvety, poézie, vedy, slobody. Pravom, veď Ľudovít Štúr je svojimi ideami v mnohom súčasný a inšpirujúci aj pre naše snahy o zaradenie sa k najvyšším štátom Európy.“

KAROL PETROVSKÝ

Štúr na návšteve u Jána Hollého

Foltánová Plecítá, Anna:
Farebné korálky.
Trnava 2005.

Mám veľmi rada farebné korálky. Je to ozdoba, ktorou sa skrášľujú všetky dievčatá. Malé okrúhle kamienky sa lesknú, hrajú farbami, lákajú oči a potešujú zmysly človeka. Každý kúsok je iný, každá korálka akoby samostatná, ale pospájané niťou spolu tvoria krásny náhrdelník, poklad. A práve poviedky Anny Foltánovej Plecítvej sú také farebné korálky, jej určite drahé, srdcu blízke drahokamy, ktoré sa snaží uchovať a chce nimi zároveň potešiť aj ostatných.

Kniha je teda súbor autorkiných spomienok a príhod, ktoré zažila a pamätá sa na ne, akoby sa stali pred nedávnom. Sú usporiadané sporadicky, niektoré z jej detstva, mladosti, štúdia či vyučovania. Nie sú rovnaké, kvantitou a kvalitou sa líšia - presne ako korálky, niektoré spomienky žiaria viac, iné menej. Pestrá mozaika poviedok, sú ako pohladenie milej starrenky, ktorá si s láskou spomína prevažne na to dobré v živote. Autorka má vynikajúcu schopnosť fabulovať, upúta nás sviežim dynamickým dejom, živými dialógmi a hravou nenáročnou zápletkou. Poviedky sa dajú rozdeliť na dve skupiny s odlišnými znakmi.

Umelecky najvydarenejšie sú spomienky na autorkine detstvo a mladosť, ktoré dýchajú starými časmi (Spomienky na školu, Nikdy

nezabudnem, Náš pán učiteľ, Nevesta, Prečo Kyščiakých strytku skoro šlak trafel alebo Malá hysterka, Novoročný darček, Čas beží, spomienky zostávajú a i.). Miestami naberajú nádech sentimentalitu, ale majú aj dokumentárnu funkciu. Je v nich plasticky opísané prostredie, charakter, zvyky a mravy majstrovského obyvateľstva v medzivojnovom období. Funkčne je tu využité aj nárečie a vtedajšie piesne a básne. Badať tu istú nostalgiu za tou dobou, keď nebolo všetko ľahké, ľudia si však vždy vedeli pomôcť. Autorka sa nám vyznáva k svojmu vzťahu k učiteľskému povolaniu, lepšie povedané k poslaniu, ktoré je pre ňu čosi ako „omamná droga“ (Nikdy nezabudnem, s.8). Opisuje svoje učiteľské vzory, stretnutia s poprednými spisovateľmi, kde na ňu silno zapôsobil výrok Fraňa Kráľa: „...byť učiteľom...to znamená spaľovať seba pre osvetlenie iných“ (Nikdy nezabudnem, s. 12).

Učiteľstvo a učiteľovanie je hlavný motív aj ďalšej väčšej skupiny poviedok. Sú to úsmevné aj poučné príhody z bežného života (Neobvyklé vtáčie hniezdo, Radosť, Čo pokazil alkohol, napravili zuby, Zvláštny šperk, Haló, haló, volá šľapka a i.) a zo školského prostredia o žiakoch a učiteľoch (napr. Alenka, Marcelka, Pravdu som mala ja, Lekcia). Často sa v nich stretávame s ľudskou hlúposťou a to

najmä u dospelých, žiaľ aj medzi pedagógmi. Autorka nás tu presvedča, že učiteľom sa treba narodiť. Ona je iná k deťom - netrešťa ich príliš, ako to bolo zvykom v minulosti, naopak, chce im pomôcť a rieši ich problémy aj po vyučovaní, keď sa už ostani ponáhľajú z práce domov. Žiaľ, umelecká kvalita sa nevyrovnala obsahu, poviedky mierne tendujú k schematizmu. Autorka zaujala tým, že znovu dala poviedke fabulu, príbehovosť, ktorá je spojená s emotívnym zážitkom, pobaví alebo dojme (napr. Rozhovor, Aby prišla mama).

Farebné korálky sú vhodné pre nenáročného čitateľa, na oddychové čítanie, kedy pri zahĺbení sa do radosti a starostí jednej milej učiteľky zabudneme na tie vlastné. Každá poviedka má svoje čaro. Autorka použila v zbierke poviedky rozmanitého charakteru, zdá sa, že hľadá najlepšiu cestu vyjadrenia. Jej dielo je určite prínosom. A prečo by sme si mali prečítať poviedky Anny Foltánovej Plecítvej? Možno aj preto, lebo „my nechodíme do triedy cez kuchyňu pani učiteľky, nenosíme si do školy polienka a nemáme na povale vypchatú sovu“ (Spomienky na školu, s.7).

LUCIA PAVLOVÁ
Filozofická fakulta
Univerzity Konštantína Filozofa
v Nitre
4.ročník, slovenský jazyk
a literatúra - história

Kardinál Ján Chryzostom Korec píše spisovateľovi Ladislavovi Ťažkému

Nitrianska Univerzita Konštantína Filozofa udelila 22. 10. 2005 spisovateľovi Ladislavovi Ťažkému čestný titul Dr. h. c. Na spisovateľov prejav, ktorý predniesol pri tejto príležitosti a ktorý sme priniesli v Kultúre č. /2005, reagoval kardinál Ján Chryzostom Korec. List pána kardinála uverejňujeme pre hĺbkú myšlienok a širokú platnosť.

REDAKCIA

Už druhýkrát som si prečítal Vaš krásny, bohatý a hlboký príhovor na Univerzite Konštantína Filozofa pri príležitosti akademického titulu „Doktor honoris causa“, ktorý Vám táto univerzita udelila. Prvý raz som dostal text Vašej prednášky od Prof. P. Libu, teraz som si ho prečítal znovu v „Kultúre“. Je mi veľmi ľúto, že som nemohol byť pri tej krásnej slávnosti - robil som si v tých dňoch exercície, duchovné cvičenia mimo Nitry. Bol som zavaňovaný však v tých týždňoch neuveriteľným množstvom prosieb, žiadostí, pozvaní, listov, návštev, písaním požadovaných článkov či úvah pre domov i pre Rím. A tak som nebol svedkom Vašej krásnej slávnosti, ktorá bola zo strany Univerzity i z Vašej strany jedným z vrcholov Vašho života. Vy ste mali už od rokov akademický vysokoškolský titul, máte dávno titul klasika slovenskej literatúry a už oddávna Vás oslovujeme pekným titulom Majstre. No udelenie titulu Dr. h. c., a to Univerzitou Konštantína Filozofa, je predsa len pocta nad všetky ostatné. Táto univerzita je Vám mimoriadne blízka. Zúčastnili ste sa mnohých jej podujatí, sympózií o živote a diele mnohých našich vynikajú-

cich osobností a pozorne ste sledovali celú činnosť tejto univerzity, názvom i poslaním nám takej blízkej. Táto univerzita si Vás teraz uctila najvyšším možným akademickým privtelením. Blahoželám Vám, Majstre, a teším sa s Vami spolu s mnohými, ktorí si vážia Vás i Vaše veľké literárne dielo ako i postavenie, ktoré zaujimate v našom národnom slovenskom živote. Vďaka Vám!

Príhovor, vážený Majstre, ktorý ste predniesli na Univerzite Konštantína Filozofa, je svojou hĺbkou, pravdivosťou a otvorenosťou dôstojným obrazom Vašej veľkej osobnosti. Ako spisovateľ ste dali nazrieť do svojho vnútra a povedali ste nám všetkým, čím žijete, čím tvoríte a čo ponúkate národu a svetu. Ak sa u nás, zvlášť u Slavianov, ctí jednota osobností a diela našich veľkých postáv, najmä aj umelcov, Vy ste nám umožnili týmto svojim prejavom objasniť túto jednotu Vašej osobnosti a Vašho diela. A to zostane v národe navždy. Vaše slová o „sile umenia v Desatore“, Vaša „Prosha“ k národu, Vaše „Prikázanie sebe i svojim“ i Vaše „Ľudské prikázanie“ a Vaša analýza umeleckej literárnej tvorby v duchu týchto zásad sa môžu stať trezorom nášho kultúrneho i národného života vôbec. Vďaka Vám za Vaše slová! Vďaka Vám za Vaše vyznanie! V chaoze a zmätkoch dneška, v kalužiach dnešného života a pomýlenej lžikultúry sú Vaše slová čistým horským prameňom krištáľovo sviežej a oživujúcej vody! Vďaka Vám!

Váš v modlitbách
Kardinál JÁN CHRYZOSTOM KOREC

Jánošík z roku 1921

Ján Závodný bol najstarší brat mojej mamičky, ale žil v Chicagu, kde odišiel za prácou. Posielal nám pozdravy a listy. Navštívil nás prišiel r. 1962. Milý starý pán. Najmladšia jeho sestra Betka išla ho navštíviť r. 1964. Rozprávala zážitky, ale fotoaparát zabudla pri vodu. Odradu sme sa dozvedeli, že svoje osemdesiatiny príde osláviť na Slovensko a priniesie aj film Jánošík, ktorý takmer 50 rokov opatroval najskôr v dome a potom v garáži. Na Floride dvakrát „prežil“ hurikán. Ján kaučukový film vysušil a znovu uložil. Na list Slovenského filmového ústavu v Bratislave spontánne odpovedá: „Film mám ja a Vám ho darujem.“ To sa písal r. 1967. Prieťahy vybavovania cez konzulát ho viedli k tomu, že sa film rozhodol priniesť v osobnej batožine. Film daroval a filmové laboratória prekopírovali za režie Ivana Rumanovského, (ktorý po filme dlho pátral, až ho vypátral) a jeho zásluhou je film na Slovensku a dá sa vidieť.

Venovala som sa histórii vzniku filmu, a preto ako neter Jána Závodného môžem film premietat, a to aj využívam. Vlastným ho na kazete a v školách si ho rady pozreli v Gymnáziu v Kežmarku, v Základnej škole v Batizovciach, ale aj v internáte Umeleckej školy v Kremnici v spolupráci s knižnicou. Zaujím je aj v Mošovciach. Mám bohatú zbierku obrázkov z filmu a žiaci si ich radi vezmú. Bola som už na viacerých miestach premietat a film sa páčil, lebo je zaujímavý svojím vznikom v čase bez elektriky, ručnými kamerami, ktoré

pri nakrúcaní vrčali a nie všetci vybrani amatérski herci boli schopní hrať. Tak skončil aj amatérsky herec, predstaviteľ Jánošíka, a to bolo štastie. Úlohu rád prevzal známy český herec Theodor PIŠTEK. Ako napísal pán režisér Jaroslav Siakel, rodák z Blatnice, bol veľmi dobrým pomocníkom, lebo bol skúsený pri filmovaní aj v Nemecku.

Máme prvý hraný celovečerný film o Jánošíkovi z roku 1921, ale málo sa o ňom vie a hlavne sa nevie, ako sa vtedy filmovalo. Čudujú sa deti, ale čudujú sa aj dospelí. Rada oboznamujem žiakov a som hrdá, že Slováci neľutovali peňazi ani času (prerušili v Amerike svoju prácu) a prišli filmovať, čím obohatili našu kultúru. Film je zaradený do „Zlatého fondu kinematografie a v Paríži pri 100. výročí kinematografie získal 5. miesto s národnou tematikou.

Rodina Závodných sa nechválila filmovaním, lebo najstarší syn vybral na filmovanie pôžičku z banky, ktorú bolo treba do dvoch rokov zaplatiť. Ako záruku (vtedy kanvent) dal rodičovský dom. Pôžičku museli zaplatiť rodičia a súrodenci na Slovensku. Na filmovanie by najradšej zabudli, lebo kde je škoda, tam je aj posmech, poznáte iste brezovský humor sváka Ravana. Dožili sa moji starí rodičia posmechu, keď pes štekal, sused hovoril „chod štekat na gazdu, nech zaplatí do banky, lebo príde o dom“.

Keď Jano r. 1962 prišiel na Slovensko, nechali sa Brezovania počuť „to je ten ameríkán, čo ožobráčil rodinu pre bláznivé filmovanie“.

Dnes sú Brezovania na svojho roddáka hrdí. Má svoje miesto na Mestskom úrade, ale aj Zriedlová dolina je premenovaná na ul. Jána Závodného. Ján sa dožil ako 85 r., že sa uskutočnila premiéra obnoveného filmu v kine Slovan v Bratislave. Nedožil sa osláv 60. výročia slovenskej kinematografie, ale prišiel režisér Jaroslav Siakel, a ten nezabudol spomenúť, že s myšlienkou filmovať na Slovensku prišiel Janko. Veľmi sa mu pozdával zámer ísť do rodného kraja po dlhých rokoch. Rád sa podieľal na pripravách aj s bratom, známym konštruktérom kamier, a prevzal úlohu kameramana na Slovensku. Na pomoc si zobrali štvrtého, Františka Horlivého, ktorý študoval v Prahe Umeleckú priemyslovku a poznal sa s ľuďmi z Filmových ateliérov AB a nahovorili ho v Prahe snímať zároveň aj pre Čechy. Nakrúcal kameraman Oldřich Beneš.

Premiéra filmu Jánošík bola v Chicagu, v Prahe a Žiline, ale predtým ešte bola pracovná vo Vrútkach. Filmovali na Slovensku, ale čo nafilmovali, večerným rýchlikom išlo do Prahy, kde film spracovali. Doma si ho pozreli a pokračovali vo filmovaní. Samozrejme, niektoré zábery robili znovu. Filmovali v prírode pri dennom svetle bez elektriny, za dedinou stavali kulisy. Pán Siakel mi poslal svoje pamäti, kde v závere píše, že poďakovať za zásluhu o filmovanie prvého slovenského filmu Jánošík treba Jankovi Závodnému.

MILKA TIRŠELOVÁ

Kresba: Andrej Mišanek

Belovodie: rock a sneh

Niektorí odporcovia rocku sa púšťajú do beznádejných snáh urobiť z mladých ľudí starcov. Pritom nie je potrebné rúcať formy, ale naplniť ich pekným obsahom. O tom, že sa to dá, svedčí aj tvorba ruskej hudobnej skupiny „Belovodie“. Mladým sibírskeho rockerom sa podarilo uskutočniť na prvý pohľad takmer nemožné – organicky spojiť národné tradície a pank-rock, flautu a saxofón, taký netypický v ruskej hudbe. Vo filozoficky ladených textoch veľa krát sa používajú symboly, metafora, personifikácia. Melanchólia a zjavné odmietanie nihilizmu tvoria v skladbách súlad. Majstrovská práca so slovom je charakteristická prakticky pre všetky skladby.

Na debutovom albume „Na snehu“ (na snehu), ktorý vyšiel minulý rok, sa nachádza 10 skladieb - „Kupolami“, „Zima“, „Bez Cara“, „Daliokaja“, „Ne dognat“, „Po Zeme“, „Mne by toľko“, „V Belyje kraja“, „Nikogo“, „Doroga“, ktoré vytvárajú navzájom akýsi súvislý harmonický celok. Všetky prezentujú kresťanský pohľad na svet. Hlavný hrdina týchto skladieb - eposov je pre tento svet „durakom“ - hlupákom, hľadá duchovné hodnoty a žije podľa nich. Motív cesty je samozrejme príznačný – prejsť úzkou cestičkou medzi nástrahami cíhajúcimi na každom kroku. Udržať duchovno v sebe je hlavným motívom piesní Maxima Lipantova, frontmana „Belovodia“. Album sa počúva veľmi ľahko napriek vážnosti a dôležitosti tém, o ktorých hovorí.

Podľa posledných správ po krátkej pauze (hovorilo sa aj o tvorivej kríze Maxima), skupina začala nahrávať ďalší album. Na svojej internetovej stránke hudobníci odkazujú poslucháčom, že sú plní nových tvorivých plánov. Nuž, uvidíme... Ostať len dúfať, že ich rast bude pokračovať a že napriek istým kultúrnym bariéram, ktoré momentálne existujú medzi Slovenskom a Ruskom, k ich tvorbe budú mať prístup aj slovenskí poslucháči.

ROMAN ZAGORA

Oslavy okom fotoaparátu

V poslednom decembrovom čísle sme pozdravili najstaršieho slovenského básnika-kňaza Svetoslava Veigla a zaželeli mu všetko najlepšie v súvislosti s jeho životným jubileom – nádhernými deväťdesiatymi narodeninami. Otec Svetoslav Veigl slúžil 27. 12. 2005 vo svojom farskom kostole v Kráľovej pri Senci slávnostnú svätú omšu v kruhu tých, ktorí ho prišli pozdraviť a poďakovať mu za svedectvo o Bohu a o človeku, aké vydal svojou básnickou tvorbou. Obec na počesť svojho veľkého obyvateľa a du-

chovného správcu usporiadala po svätej omši nádhernú slávnosť, z ktorej prinášame niekoľko snímok. Zároveň avizujeme, že v budúcom čísle uverejníme spomienku bývalého žiaka na svojho nezabudnuteľného učiteľa. Naostatok otcovi Svetoslavovi Veiglovi blahoželáme k udeleniu vysokého štátneho významenia prezidentom SR Ivanom Gašparovičom, ktoré si isto zaslúži aj v mene všetkých predstaviteľov Katolíckej moderny, ktorí sa nedožili prítomného času. -tk-

Básnik v rozhovore s doc. Imrichom Vaškom, dekanom FF Katolíckej univerzity v Ružomberku a prof. Andrejom Červeňákom z Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Jubilant v spoločnosti rehoľných spolubratov...

Troja básnici: Teofil Klas (Jozef Zavarský - vľavo), Svetoslav Veigl a Teodor Križka

Jubilant sa v spoločnosti starostu obce podpisuje do obecnej kroniky pod záznam o významnej udalosti - deväťdesiatinách duchovného správcu Kráľovej pri Senci

Štefan Bučko recitoval verše Svetoslava Veigla

Jubilant v spoločnosti gratulantov...

Jubilantovi prišli zablahoželať aj oficiálni predstavitelia Spolku slovenských spisovateľov básnik Pavol Janík (vľavo) a prozaik Ján Tužinský

1/2006 (18. januára)

(Dokončenie zo 6. a 7. strany)

- A vidíš, tí kapitalisti futrovali boľševikov, dávali im lode, výzbroj, muníciu, ničili nemecké továrne. Kde by bol Stalin bez nich?

- Kde? - Už by bol v Paríži a pomaly aj v Londýne. S inváziou začali päť minút pred dvanástou. A keby malo zostať ako bolo, radšej nech všetko šľak trafi - prirodzená vec, mladý český komunista použil iný výraz, ostrejší a výstižnejší, v slovenčine nemáme preň prílehavé slová. Výmena názorov bola kde - tu prerušená, keď prichádzali noví generáli, ministri, kápovia z koncentrákov, vysokí gestapáci, gauleitri a iní „vojnóvi“.

- Keby nebolo nás, Američania by týchto zase křmili proti Moskve.

Na to sa hneval i starý masarykovec. Uznal, že mladý má trochu pravdy, ale zasa my sme ľudia a už zas treba prestať s tými beštialitami.

- Áno, ale najprv treba tie beštie všetky do plynu, ako oni Židov, postrieľať ich! Ale vidieť, kapitalisti sú kapitalisti, zase sa spolčia - a potom od podlahy všetko zmeniť. Ako v Rusku.

- Počkaj, počkaj. Kto sa prvý spojil s Hitlerom? Keby sa s ním Stalin nedal do paktu, neprišlo by k vojne.

- A práve vtedy by sme boli v hajzli, keby neprišlo k vojne. Nemci by nás zožrali, vyvražďili a západ by sa bol vykašľal na nás. Stalin vedel, čo robí, aby svet zbavil fašizmu.

- Prečo sa potom spojil s arcifašistom? Hitler nebol fašista?

- Len aby ti neprišlo ľúto. Sú dva fašizmy, jeden je horší ako druhý. A diktatúra ako diktatúra. Koncentrák ako koncentrák. Pravda, len v Amerike je demokracia a majú sa tam lepšie bez diktatúry, aj keď sú tam svinstvá a nespravodlivosť. Lenže tam je nespravodlivosť v blahobyte a v komunizme je samá bieda, všetci sú si v nej rovni.

- Netaráj! Bolo jasné, že vojna bude tak či tak. Stalin ešte nebol pripravený, potreboval čas. Západ křmil Hitlera, vyzbrojoval ho. Stalin urobil znamenitý ťah. Vykřmeného Hitlera obrátil proti jeho vlastným pestúnom. Poľsko, hovoríš - a čo bolo Poľsko, čím bol Pilsudski, Beck a ten Rydz - Śmigły? Kapitalisti ešte horší ako naši českí. Keď nás Stalin chcel zachrániť, Poliaci ho nepustili.

- Houby! Čo máš za logiku? Raz tvrdíš, že Stalin urobil správnu vec, keď sa spaktoval s Hitlerom, aby sa mohla začať vojna a teraz kecaš, že nás chcel zachrániť.

- A kto nás zachráni? Keby nebolo vojny, hovorím ti, všetci zdochneme. Hitler by sa pomaly bez vojny zmocnil celej Európy, už mal Rakúsko, už mal nás, bez vojny!

Nedohodli sa. Dva dni som prekladal túto vysokú školu maďarským ministrom, tí dávali diškurz ďalej - a tak sme poznávali budúcnosť.

Nasledujúci text je z rukopisu č. 8-9 a vyjadruje (asi) reakciu Litovčana z debaty o vzniku malých štátov:

...„našich“ londýnerov, že samotný štát nám nanútili Nemci proti vôli národa, že je iba takzvaný a že sme ho vyhlásili v záujme Nemcov.

- Je to možné? Existuje národ, ktorému by bolo treba nanucovať štátnu samostatnosť? Nech by nám alebo Fínom niekto povedal, že my sme nechceli a len z donútenia nemeckého alebo už akého sme prijali samostatnosť proti vôli svojho národa, nuž dali by sme ho do bláznica. Môže byť stokrát pravdou, že bez Nemcov, bez ich tlaku, môžeme povedať, diktátu --- všetko pravda, ale nám nik nemusel nanucovať samostatnosť. Taký nezmysel! Ale čo myslíte, vydajú

nás Američania? Bolo by to možné? My sme zločinci, my sme vyvolali vojnu, my sme anektovali cudzie územie?

Text zo strán 8-13:

... z Londýna, že sme len figúrky Nemcov, že plníme ich vôľu, že naša samostatnosť je takzvaná a vôbec že nám samostatný štát nanútili nacistickí Nemci proti vôli národa. Vidíte, vy ste nás lepšie chápali a poznali, než naši vlastní londýneri, ako ich kedysi nazval náš baťko Škultéty - to som si už len pomyslel v spomienke na oslavu Škultétyho narodenin.

S Litovčanom sme sa dostali do tábora na okraji Dreikirchenu. Tábor rástol ako z vody. Keď sme prišli, bolo v ňom dvadsaťtisíc vojakov, o dva dni v ňom bolo už vyše tridsaťtisíc. Známym nemeckým generálom ma pozval do malej staničnej reštaurácie, ktorú rezervovali pre nich, dostal som dobrú čiernu kávu a potom sme sa uložili v osobitnom stane, ktorí zrubili vojaci za pol dňa, odkiaľsi priniesli brvná, kombinovali ich s vojenským šiatrom a mali sme parádne priestrešie.

Študoval som vojakov porazenej armády, boli to hotové hody psychológie. Niektorí generáli už nemali výsostný odznak ani dištinkcie, niektorí ešte mali. Američania im ich nebrali. Ešte predtým než som sa dostal do tohto tábora, cestoval som vo vlaku, ktorý viezol i štáb maršala Kesserlinga. Všetci dôstojníci boli presní, odmeraní k Američanom, ale ťctíví. Bol som svedkom, keď americký major politickej jednotky podával nemeckému generálovi ruku a ten ju nezbadal. Major nebol rodený Američan a vynašiel sa, neurobil škandál, začal si sťahovať rukavicu, hrešil, že je teplá, celý je spotený a rukavica je ako priglejovaná na ruku. Taká hlúposť a ako sa mi vryla do pamäti. Ešte i kropaje na čele majorovom som študoval, či sú od urážky alebo slnka - a rukavice mal ako u nás v Bratislave mávali policajti na križovatkách, biele, vysoká manžeta, aby bolo vidieť, keď diriguje dopravu. Major mal ešte i bičik a čizmy. Nikdy viac som nevidel takého „Američana“.

Vojaci salutovali pred svojimi dôstojníkmi na každom kroku, priam striehli, aby mohli salutovať. Toľko zúfalstva, sebaklamu, tragédie i akejsi zafatosti: nevidieť, neuvažovať, zostať strojom na plnenie rozkazov. Prichádza mi na um scéna z Bratislavy. Boli sme už na ceste do emigrácie, ale mne bolo ťažko odísť: vrátil som sa ešte raz. Bolo to na Polievací pondelok večer. Pri mojej vile Na záhone mladý nemecký nadporučík diškuroval so svojimi vojakmi, jedni zvižali poľný telefón, iní čosi kopali. Zastavil som sa pri nich. Mój pobočník sa dal do reči s nadporučikom, povedal, kto tam, vojaci v okamihu zmeraveli v pozore a znova sa dali do práce.

- Má to nejaký zmysel, pán poručík? Keď už je koniec.

- Prosim, máme rozkaz a plníme ho. - Ale aký zmysel môže mať váš rozkaz, keď Rusi vnikajú do Viedne, tiahnu zo všetkých strán na Bratislavu, neviem, či sa ešte dostaneme z nej a vy tu naťahujete dróty.

- Zviňame ich. Ale pokiaľ ide o ten zmysel. Ak ešte niečo má zmysel, nuž to je rozkaz. Plniť rozkaz, jedine to nás môže zachrániť. Už rok ustupujem s mojimi chlapcami a drží nás práve len rozkaz.

I najmladší z tých „chlapcov“ mohol byť nadporučíkovi otcom, všetci sa dívali na svojho veliteľa trochu prekvapene, ale oddaní a hotoví vyplniť každý nový rozkaz.

Tu v tábore som na každom kroku videl, čo je pre nich šarža a rozkaz, čo ich drží nad vodou.

Už sme si ľahli. Mój sused, starý známy generál sedí, hlavu v rukách opretých o kolená, zaujímavá pozícia pre generála. Je ticho, kde - tu ešte tichý hovor, tichý, aby nerušil spánok, lenže tu nikto nespí, všetci, cítim, že všetci bdejú, neviem prečo, ale viem, že nespia. Starý generál sa obráti ku mne, pokračuje ticho v rozhovore, ktorý nezačal so mnou, hovoril so sebou, teraz už i ja počúvam jeho trýznivé otázky:

- Kde je chyba, kde len môže byť?

Túto otázku si dával naisto už celé týždne. Aj prvú svetovú vojnu aj túto druhú prehrali, hoci boli ako vojaci nesporné veľmi dobrí, obetaví, mali skvelú organizáciu, ovládli temer celú Európu a taká katastrofa, taká hanebná, taká dokonálna porážka.

- Ale nie našou vinou, nie vinou nás vojakov. My sme plnili svoju povinnosť, splnili sme každý rozkaz, nebolo takej nemožnosti, aby sme ju nedokázali, keď bol rozkaz, koľkí padli hrdinsky a teraz? Teraz sme zločinci a zdá sa, že celý svet je presvedčený o tom. Najhoršie na veci je, že i ja sám cítim ... ale čo tu o citoch?

Odmĺčal sa, no poznám pokračovanie. Za týchto pár dní už neraz som počul práve od najlepších Nemcov, ešte i od vyslanca Ludína:

- Hrozná, strašná porážka. Katastro-

fa, od ktorej nemohlo byť väčšej. Ale! Aber! Kto vie? Čo keby sme vyhrali, keby vyhral Hitler? Čo sme vlastne chceli, čo sme mohli dosiahnuť?

Ludín mi to nepovedal, a ani iní z Nemcov, ale som čítal v nich a vyčítal som z ich nedokončených meditácií, že si boli na čistom: mohla prísť i väčšia katastrofa. Víťazstvo. Totiž keby vôbec bolo možné, aby vyhral Hitler so svojim programom a nadiktoval ho celému svetu. A tak uvažovali práve najlepší z bývalých, kedysi fanatických nacionálnych socialistov, ktorí verili a bez rozmýšľania plnili rozkaz svojho veliteľa, každý svojho nadriadeného, všetci svojho vodcu.

Pomaly bude poľnoc, už len jedna lampa sliepňa na druhom konci pod šiatrom, hompáľa sa, maľuje obrazy, tiene sa rozťahujú ako peleríny fantómov. Čosi zabubnuje na plachty. Dážď. Poprcha. Ale do tichého dáždika sa mieša hučanie ďalekého vodopádu. Alebo mora? Hovorím mora, neviem, či more tak hučí, bol som i na severe i na juhu pri mori, akosi mi vypadlo jeho hučanie a teraz sa mi marí, že počujem hučanie mora. Nedá mi, vyjdem zo šiatra. V tábore pri vchode je niekoľko tisíc vojakov okolo narýchlo zbitého pódia. Na doskách zo tridsať - štyridsať spevákov. Zorganizoval ich veliteľ vojenskej rozhlasovej skupiny, urobili program, pár výstupov hercov a na konci pred

rozchodom: „Ešte si zaspievajme“. Tak sa to začalo.

Spievali vojenské, potom ľudové piesne a zasa vojenské, akoby ich niekto vyberal: len staré, o tej slávnej lampe pred kasárnou a o rozlúčke s dievčaťom. Ani som si neuvedomil, že i ja si nôtim tichučko, bez slova v sebe o hviezdach nad Riom, o kamarátovi, ktorý kráčal pri mne, túto spievali na pohreboch a pri víne. Tu ju spieva celý tábor, tisíce a tisíce vojakov, spievajú ako keby plakali na pohrebe alebo ako keby sa opili, aby tak nebolelo lúčenie s milou. Sentimentálna pieseň, fňukavá, ktorá vyvolávala slzy pri rozlúčke milencov i v živote, ale najčastejšie na javisku, keď sa končila krásna rozprávka, čo táto biedna pesnička vystrája! Desaťtisíce plačúcich vojakov! Vrátil som sa do stanu, mój sused ešte sedí zhrbený, tvár položená do starých rúk, ladne opreté o staré trasľavé kolená. Ešte večer nebol taký starý. Pozdravím ticho, dobrú noc. Neodpovedal, slzy som nevidel, ale videl som, ako mu vzlykalo celé telo ...“Es war so schön“.

Cítili, „končí sa“, ale bola to rozprávka a bola taká krásna? ... „es war so schön“. Veď práve, že „to“ nebolo pekné. Nielen pomýlené, nie len chyba, ale že to bolo zlé a je šťastím, že nevyhralo. Víťazstvo (naznačovali i potom aj keď len v otázkach), bolo by ešte väčším zlom, než je porážka vojakov odvážnych, hrdinských, poslušne plniacich rozkazy, poslušne a bez rozmýšľania. A práve tu, v tomto „bez rozmýšľania“, tu kdesi je odpoveď na pekelný paradox o víťazstve a porážke, tu, pán generál, tu je chyba, v tej poslušnosti „bez rozmýšľania“.

Tvrdohlavosť pred skrytou Božou tvárou

(Nevynucujme si nevynútiteľné)

Podľa cirkevného kánonu, ktorý je platný na území slovenskej cirkevnej provincie, t. j. na území Slovenskej republiky, sv. prijímanie sa v katolíckych kostoloch podáva tradične do úst. Nepodáva sa do ruky. Osobitné upozornenie na to sme počuli v kostole v júni t. r. s požiadavkou, aby sme takto informovali tých, čo v dovolenkovom období budú prichádzať na Slovensko ako naši príbuzní, priatelia alebo známi. Tak sa malo predísť eventuálnym nedorozumeniam.

V týchto dňoch sa stalo, že v jednom katolíckom kostole v Bratislave prišiel na sv. prijímanie jeden slovenský europoslanc. Kňaz, ktorý podával sv. prijímanie, vykonal príslušný úkon. Povedal: „Telo Kristovo“ a podržal Božie Telo pred tvárou prijímajúceho. Prijímajúci europoslanc na to nijako nereagoval. Držal totiž pred sebou otvorenú ruku. Týmto gestom žiadal prijat' Telo Kristovo do dlane. Kňaz mu ho do dlane nedal. Konal v duchu kánonického predpisu a dodržiavanej slovenskej tradície. Úkon zopakoval - ešte raz pokojne povedal: „Telo Kristovo“. Europoslanc ani teraz nereagoval, stál s otrčenou rukou. Keď náš európsky politik, inak aj u nás dost' známy človek, Božie Telo do ruky nedostal, zvrhol sa, obrátil sa chrbtom k oltáru a odišiel. Bez sv. prijímania. Demonštratívne? Asi sa urazil. Asi sa cítil ponížený. On, človek svetový, on, u nás z veľkého sveta a nám slúžiaci ako náš europoslanc!

Čím sa však mohol cítiť ponížený pred Telom Kristovým, ktoré mu duchovný chcel dať podľa našej platnej normy položením do úst? A to všetko ešte v čase doznievania Eucharistického roka, teda v čase hlbania o tomto veľkom a človekovi spásonosnom tajomstve! Pána europoslanc sa treba opýtať: Viete, pán XY, o takom kánone, o takej inštrukcii Katolíckej cirkvi, ktorá by nariaďovala (!) podávať sv. prijímanie do ruky? Myslite si, že pán kaplán konal proti takémuto nariadeniu, takže ste mali právo alebo dokonca povinnosť demonštrovať v Božom chráme Váš odpor proti jeho konaniu?

Pre tých, čo túto udalosť vnímali, to bol šokujúci, neprijemný zážitok. Ovečka z Božieho stáda sa práve pri akte prijímania, v plnom chráme, pred všetkými vzoprela svojmu pastierovi. Demonštrovala svoju veľkosť i nadradenosť akémusi obyčajnému kaplánikovi... Kto z prítomných by si to dovolil? Nemala sa urobiť, ako sa aj robieva, výnimka? Ten pán je totiž europoslanc, to všetci vedia. Je aj zaslúžený športovec, ktorý vo

svete čosi znamená (resp. kedysi znamenal) a čosi znamená aj na Slovensku. Veď pri istých agitačných príležitostiach stáva po boku predsedu vlády SR! Dokonca aj s kovovým preukazom svojej slávy. Nemalo by sa mu vychádzať v ústrety?

Asi v tomto duchu podaktorí svedkovia po sv. omši vyjadrili nesúhlas s postojom a konaním pána kaplána. Ale pán kaplán, Bohu vďaka, počul aj iné. Počul aj úprimné poďakovanie z radov svedkov za to, že mal odvahu konať podľa našej dobrej tradície, podľa cirkevného kánonu a dobre známeho želania Katolíckej cirkvi, aby veriaci prijímali do úst. Tomuto pánovi kaplánovi bolo toto očividne oveľa dôležitejšie než postoj a želanie nezorientovaného, nábožensky nevedeláneho, a my musíme povedať, že aj prázdne a nahľúplo naduté laika. Čo by bol stratil zo svojej slávy práve v Božom chráme, keby sa bol pred oltárom správal skromne ako iní jeho spolubratia a veriace sestry? Je urážka prijat' Božie Telo do úst, ako to aj dnes mnohí robia i na tom vypselp Západu? Ak dakomu pri slávnostných príležitostiach určíme v kostole osobitnú stoličku pred prvým radom lavíc, vôbec to neznamená, že by bol pred Božou tvárou viac než ktosi pokorne kľachiaci kdesi v kútiku Božieho domu.

Tým, čo si myslia, že toto je zanedbateľná formalita, treba asi pripomenúť, že aj takéto - vraj - drobnosti a nepodstatné veci môžu mať účinky možno drobných, niekedy však aj väčších kazov, ktorých hromadenie sa raz musí prejavíť vážnymi trhlami na stavbe nášho duchovného chrámu, na našej viere. Takéto trhliny sa zreteľne ukazujú. Niektorí hovoria, že je to vlastne modernizácia. Čoho? Viery? Dá sa viera, mystérium Eucharistie, modernizovať? Iní zasa volajú po tolerancii. Áno, tolerancia je vzácna vlastnosť - ale dobrá je iba vtedy, keď to nie je priamy či nepriamy súhlas s niečím, čo má okamžitú alebo aj neskorú zlé dôsledky, čo otvára dvere zlu. Múdri narábajú s toleranciou veľmi opatrne. Iba tá tolerancia je dobrá, ktorá vzniká z dobrej znalosti vecí, z múdrosti.

Tolerancia v politike umožňuje vznik koalície. Múdri však uzavierajú koalície na váhach dobra a zla, a to vždy aj s ohľadom na neskoršie dôsledky. Tolerancia často vyžaduje ústupok. V politike to môže mať podobu „menšieho zla“. Nie je však jednoduché určiť, čo je menšie, naozaj menšie zlo a koľko menších ziel (ako si to vyžadujú koalíčné ústupky) je a zostane iba menšie zlo. (O tom by mali denne-denne meditovať naši politici.)

SPOLOČENSTVO KREŠŤANSKÉ SLOVENSKO

KULTÚRA

dvojtyždenník závislý od etiky

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. - Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka*, *Richard Marsina*, *Tibor Kovalik* (Kanada), *Vladimír Kubovčík*, *Peter Kubica*. - Šéfredaktor: *Teodor Križka*. - Grafik: *Alojz Tomášek*. - Cena jedného čísla je 29,- Sk. Polročné predplatné 290,- Sk, celoročné predplatné 580,- Sk. Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia

vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk - Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 - Registračné číslo 1810/97. - Nevyžiadané rukopisy nevraciam. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk - www.kultura-fb.sk

ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

(Dokončenie z predchádzajúceho ročníka)

Princípom jednoty je vždy duch. Ani hmota, ani rastlinná či zvieracia duša tu nie sú samy skrze seba, ale skrze ducha. V ňom sa prejavuje v rôznych stupňoch, podľa toho, či ide o ducha stvoreného alebo nestvoreného, pravdivá a pravá jednota, ktorú nazývame reálne nerozrušiteľnou jednotou rozlíšiteľnosti. Hneď uvediem nádherný príklad. Jednota ľudského ducha je možno zreteľne rozoznateľná v myslení, čítení a chcení. Jednota ľudského individuálneho ducha dostáva svoj charakter od nadvlády jednej z troch zložiek, ktoré sa reálne od seba celkom nedajú oddeliť. Sú tu s jednotou a ona s nimi. Ale toto je iba obraz a podobnosť tej absolútnej jednoty v rozlíšiteľnosti, o ktorej človek vôbec nemohol mať vedomie, keď mu bola zjavená a ani po Zjavení ju nemôže pochopiť, a že je: trojjediný Boh kresťanov, absolútna jednota v reálnej rozlíšiteľnosti troch Osôb, najhlbšie mystérium bytia vôbec. Z tohto nestvoreného božského bytia, v ktorom bytie a bytosť tvorí dokonalú jednotu jeho existencie v troch Božských Osobách, padá svetlo na jednotu či dvojnosť Boha a sveta, Stvoriteľa a tvora, Nadprirodzeného a prirodzeného. Ani pre panteistov nie je Boh a svet jednotou nerozlišiteľnou, ale jednotou v rozlíšiteľnosti mundi a animae mundi, rovnako ako najprázdnejšie nominalistické Deus sive natura. Pre kresťana je to však jednota v reálnej oddeliteľnosti. Boh je i bez sveta Bohom, nezmenšené večne Nepremeniteľným, Priepasťou bytia. Svet by bez Neho nebol ničím. Zdá sa, že nie západná, ale indická mystika nevedomky dospela v tomto poznaní až tam, kam je možné dospieť stvorenému duchu. Ešte hlbšie touto nocou oslňujúceho božského svetla Zjavenia a milosti časom prenikla kresťanská mystika v toto poznanie reálnej oddeliteľnosti Boha a sveta, Stvoriteľa a stvorenia. No nevyšla za poznaním tohoto strašného mystéria odkiaľ, z túžby, ktorú nejde vlastnými silami ukojiť, totiž z túžby po istejšej neporušiteľnej jednote, ale zo skúsenosti ústrednej dogmy Cirkvi, danej už tomuto svetu z inkarnácie, z vtelenia Boha. Od tej doby, ako Druhá Božská Osoba Trojice v istej hodine dejín tohto stvoreného sveta, v „plnosti času“ vzala na seba ľudskú prirodzenosť a tým stvorenú prirodzenosť vôbec, pretože človek ako taký je guammodo omnia, totiž celá táto stvorená prirodzenosť – od tej doby už nestojí jednota Stvoriteľa a stvorenia – vďaka milosti! – na strašnom vratkom základe reálnej možnosti reálnej oddeliteľnosti, ale stále, vďaka milosti, na základe reálnej možnosti reálnej neoddeliteľnej účasti ľudskej prirodzenosti na prirodzenosti božiu. Lebo v Kristovi sú obidve prirodzenosti, božská a ľudská, v nevysloviteľnej vnútornej jednote po všetky veky neoddeliteľné a sú navždy rozlíšiteľné zjednotenie, ktoré je najbližším obrazom navzájom neporovnateľnej jednoty v rozlišovaní samotnej Trojice, Inkarnácie, vtelenia Slova, sú neoddeliteľné zjednotenie božské a ľudské, zjednotenie nestvorenej a stvorenej prirodzenosti, dokonalý čin lásky Všemohúceho Boha Stvoriteľa, len Jemu Všemohúcemu možný, čo je ústrednou dogmou kresťanskej viery.

Obsah kresťanskej viery, vyjadrený dogmou, nie je predstava alebo pojem, ale realita, skutočnosť, ba skutočnosť, ktorá má bezprostredne čo robiť s ens realissimom. Čo je reálne, skutočné, pôsobí. Slobodný človek má však moc, aby sa sám v sebe spreneveril Najskutočnejšiemu: t. j. uskutočnil hlavný dôvod biedy kresťanstva.

THEODOR HAECKER

Krása je, pretože je láska

O podstate kresťanského umenia IV.

Ale časom sa slobodný človek (opäť vďaka milosti!) podrobí, a potom nie je oblasť ľudského bytia, v ktorom by sa nemohol prejaviť prvok milosti, svojím spôsobom zjednotený s vtelenním Slova, teda s prirodzenosťou. Umenie je prirodzená oblasť človeka, patrí k nemu od prirodzenosti; bolo tu už s prvým človekom. Aj ono teda môže byť pozdvižené v určitej miere a stupňoch k tomuto novému nadprirodzenému bytiu. Vtelenie tak, že sa pozemský tvorca, umelec ako človek, a to pôsobením nadprirodzenej viery, ktorá jedine môže byť povznesená, k tomuto bytiu primkne a dá sa ním preniknúť. Vtedy a takto povstalo a povstáva kresťanské umenie. Buď má tento zmysel, alebo žiadny. Kresťanské umenie má v oných vzácných prípadoch, keď je vydarené a do istej miery dokonalé – z dokonalého a vydareného musíme odvodzovať pojem, nie z okrajových prípadov a bastardných diel – kresťanské umenie má v týchto vzácných prípadoch duchovnú jednotu vyššiu ako umenie predkresťanské, ktorého jednota je duchovná jednota stvorenej prirodzenosti. Kresťanské umenie má vo svojej dokonalosti nad prirodzenou jednotou stvorenia nadprirodzenú jednotu samého Stvoriteľa, poznání a žitú skrze vieru; v ňom sa uskutočňuje div hierarchického spojenia krásy bytia nadprirodzeného s krásou bytia prirodzeného tak, že ju síce možno jasne rozlíšiť, ale nie už reálne oddeliť v nadprirodzenú milosť a prirodzenú genialitu! Kto by tiež, pýtam sa, dokázal oddeliť vo veršoch Jána z Kríža nadprirodzenú lásku k Stvoriteľovi a Vykupiteľovi od prirodzenej lásky ľudského srdca, ktorá bola búrlivo strhnutá a povznesená, presvetlená a zbavená posledných zvyškov poškvry a hriechu, ktorým podlieha láska prirodzená, kto by dokázal oddeliť túto nadprirodzenú lásku – na to nezabúdajme! – od lásky ľudských zmyslov (v človeku nesmieme nič ponechávať „samo na seba“, lebo sa toho zmocní zlý duch!) – kto by ju chcel oddeliť, hoci ju dokázal jasne rozlíšiť? Márna námaha! Kto tiež, pýtam sa, dokáže oddeliť na Fra Angelicovom obraze Zmŕtvychvstanie nadprirodzenú žiaru Krista práve zmŕtvychvstalého od prirodzeného svetla, od prvých východných paprskov slnka, ktoré cez stromy ožarujú stvorenie ako na žiadnom inom obraze východu Slnka, ktorý kedy namaľovali ľudské ruky. Kto by chcel oddeliť prirodzené od nadprirodzeného na tomto obraze, vytvorenom na vrchole ľudského umenia, kde sa stretávajú dvojnásobnou milosťou dve vzácné veci, ktorých stretnutie je opäť najvzácnejšie zo všetkých vecí: plný život v milosti, dokonalá, láskou utváraná viera a celkom ojedinelá tvorivá genialita. – kto by chcel na tomto obraze oddeliť paprsky stvoreného svetla, oného neporovnateľného symbolu Nestvoreného v tianskej praliturгии stvorenia, kto by chcel oddeliť paprsky vychádzajúceho slnka od veľkonočných paprskov zmŕtvychvstalého tela nestvoreného Svetla stvorenia, Slova, Krista? Kto? Ako je táto jednota umelecky zmyslového výrazu „celkom iná“ ako nevlúdne rozlíšenie prirodzených a magických farieb na Grünewaldovom obraze Zmŕtvychvstania, na tomto najmohtnejšom zmyslovom umeleckom výrazu (k umeniu človeka patria neoddeliteľne zmysly a čo k nim patrí), gnostickej herézy, kde Boh Vykupiteľ je len ono „celkom iné“, nikdy jediný nad-

prirodzený Tvorca prirodzenosti a milosti. Kto by ich chcel oddeliť? Snáď len neveria! Tá preda nemusí, ak je dokonalá, postrehnúť onú nadprirodzenú hierarchickú jednotu v rozlišovaní neporovnateľnej nadprirodzenosti a symbolicky porovnateľnej prirodzenosti, o ktorej hierarchickej jednote sme hovorili, že je podstatou kresťanského umenia; môže ju však v bohato odstupňovanom rozbrsku nepredstaviteľného a nevysloviteľného tušiť, ak nie je už sama v sebe celkom istá, ak bola otrasená a oslabená práve na ceste k moci, ak ochorela práve na ceste k zdraviu. Toto je podklad oného inak hádankovitého pôsobenia kresťanského umenia ako kresťanského v storočí objektívnej nevery. Avšak: (a to je dôležité pre tézu, ktorú sme vyslovili) aj najdokonalejšia neveria, ktorej vôbec nie je dané nájsť a poznať pointu kresťanského umeleckého diela pre objektívny nedostatok – aj tá najdokonalejšia neveria preda len pozná v kresťanskom umeleckom diele dielo umelecké, pokiaľ však má od prirodzenosti prístup k umeniu. Umenie patrí k prirodzenosti, k podstate človeka a takto je potrebné zaobchádzať pri všetkej prostote a jednoduchosti s veľkou vetou, že milosť predpokladá prirodzenosť. Vo všetkej jednoduchosti a špecifickej prísnosti. V našom prípade to však znamená, že prvok nadprirodzený a milosti, len skrze Inkarnáciu, Vtelenie Božie, vchádza a uskutočňuje hierarchické zjednotenie a jednotu v kresťanskom umení, nepredpokladá prirodzenosť len vo vyprázdnenom a abstraktnom zmysle, ale celkom prirodzene ako umenie, umenie ako prirodzenosť, ingenium v striktnom slova zmysle a špecifický habitus umelecky tvoriaceho človeka. Kto takto nepostupuje, dôjde nevyhnutne k nezrovnalostiam; teda: kto nepozná vo veršoch Jána z Kríža a či v obraze Fra Angelica umenie alebo umelca, ten síce môže byť – no iba v najvzácnejších prípadoch, napriek tomu ich uvedme, pretože sú zásadne možné – kresťanom, ktorý snáď žije v milosti, snáď i sväto a bez hriechu, ale nikdy nemal účasť na svete a bytí ľudského umenia a ľudského umelca. To je možné, lebo milosť predpokladá nevyhnutne a nevyhnutne špecificky mravnú ľudskú prirodzenosť, ktorá sama osebe nie je bez prirodzenosti intelektu a prirodzenosti vôle, ktorá sa však môže zaoberať bez prirodzeného predpokladu umeleckého tvorenia. Umenie teda nepochopí buď svätec, ktorý však neskoršie preda len pozná v oboch veľkých umelcoch bratov v Kristu, alebo, a to pravidelne, filister, ktorý je prirodzeným sprievodným zjavom rozpadávajúcej sa západných kultúr. To je pravá podstata a sláva západných kultúr, že poznali a vďaka neúnavnej práci uskutočnili relatívnu autonómiu stvorenej prirodzenosti, obzvlášť ľudskej – v čom im rozhodujúcim spôsobom pomáhalo samo Zjavenie; a bolo vždy znova príčinou ich zániku, že revolúciou najprv v myslení a čítení uvrhli nadradené na miesto najpodradnejšie. V relatívne zdravom hierarchickom rade Grékov, ešte za čias Aischylových, takmer nebolo filistrov. Potom prišiel rozvrat. Vo vysokej kultúre kresťanskej Európy tiež takmer nebolo filistrov. Znova sa vyskytli v renesancii, v onom jasnom počiatku rozvratu a prevínilom prevrate podstatného poriadku. Nedáme si vziať zistenie, že filister je predovšetkým dieťaťom zblúdeného sveta. Prv

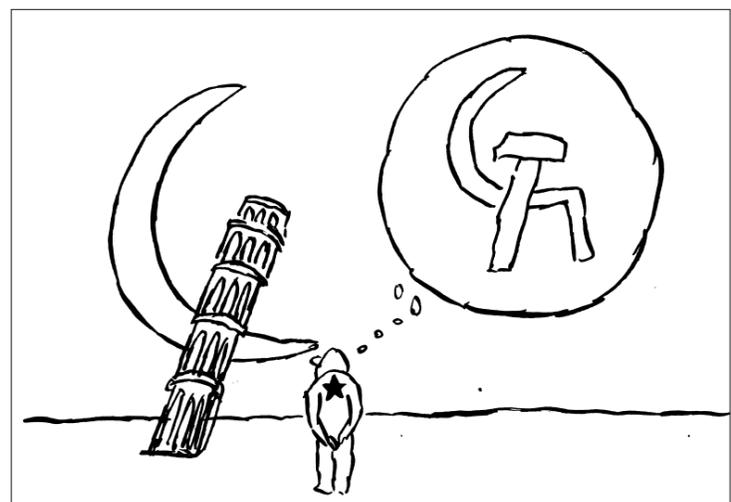
než vnikla hrôza paškvilu do kresťanského chrámového umenia, bola už v domoch nevereckého, v podstate laodicejského európskeho meštiactva. Toto zistenie však neumenší náš žiaľ nad tým, že táto hrôza vnikla i do domov Božích, lebo náš žiaľ tkvie hlbšie ako len v onej celkom profánnej skutočnosti rozvratu prirodzeného umenia ako všeobecného prejavu národov a obcí, žiaľ, tkvie v oprávnenom tušení, že i oficiálni takzvaní kresťanskí umelci boli v oblasti viery laodiceovia a že im chýbala ani nie tak prirodzená genialita ako silná viera. Ani skutočný svätec ani skutočný génus sa nebudú obviňovať z nesprávnych abstrakcií a nivelizácií. Skutočný svätec skoro prestane túžiť po tom, aby bol básnikom alebo maliarom, keď pozná z mohutnosti svojho života vo viere, že mu to od prirodzenosti nebolo dané, ako to už urobil skutočný mudrc staroveku, Sokrates, ktorý poznal z mohutného života svojej múdrosti slabosť svojho básnického nadania a s humorom zanechal robenie veršov; a rovnako tak pohrdavo skutočný génus tým, aby si privlastňoval zdanie viery alebo svätosti; vie zo svojej vlastnej prirodzenosti, čo je pravosť. Bieda takzvaného kresťanského umenia poslednej doby je dielom prostrednosti, nedostatku hanby a pokory v oboch oblastiach bytia.

To, čo stavia kresťanské, pokrstené umenie nad umenie predkresťanské, či (tak to bohužiaľ musíme povedať) čo by ho nad toto umenie malo stavať, je skutočnosť vtelenia Božieho, a to i vtedy, keď nie je reč o ňom samom, o druhej Osobe Trojice, ale len o stvorení, prirodzenom to námetu ľudského umenia: o lese alebo o kvete, o vtákov alebo o rybe, o človekovi, o mužovi alebo žene alebo dieťati. Táto skutočnosť sa stala súdežníkom básnickému umeniu práve tak ako všetkému bytiu a existencii. Nevidím však a nepočujem len temnotu a nepekné zvuky, t. j. ani v tejto dobe nie. Ináč by sa mohlo právom povedať, že som slepý a hluchý, ak nie nespravodlivý. A bol by som slepý a hluchý, pretože nechcem byť nespravodlivý. Pokiaľ ide o slovesné umenie, nebolo v Anglicku v poslednej dobe väčších básnikov – básnikov prirodzenosti! – nad Hopkinsa, Coventry Patmora a Francise Thompsona. Všetci traja boli veriaci katolíci, Hopkins dokonca „jezuíta“. Ich umenie nemožno oddeliť od ich viery. Svetlom a ľubozvukom pre európske oči a uši však je, že tomu nie je inak vo Francúzsku a v Nemecku. Vo Francúzsku dnes niet väčšieho básnika – prirodzenosti! nad Paula Claudela, v Nemecku väčšieho – prirodzenosti!

nad Gertrudu von Le Fort; umenie ich oboch je neoddeliteľné a zajedno s bytím ich katolíckej viery. Tito všetci znamenajú slávu svojich národov vo vetre viery, v suchom prachu, v nečistej pene ich literatúr, ktoré sú dnes, vo svojich dňoch, len preto také hlučné, aby zajtra, v dňoch iných, tým hlučnejšie zjavovali, čo je zrúcanina a za budnutie. Za krikom a povykom je najlepšie skryť a zatajiť hlas slova hodný jedinej pozornosti, hlas, ktorý neprepočuje nikto, kto má uši na počúvanie.

Na otázku o možnosti kresťanského umenia som implicitne odpovedal vo svojich vývodoch, ako sa iste dobre vyrozumie, hlasitým áno a rovnako by som sa nezdráhal pripustiť možnosť kresťanskej filozofie, dnes obzvlášť horlivo pretriasanú vo Francúzsku, hoci sú tu tieto veci komplikovanejšie o to viac, že sa pre ne ustálilo v dejinnom vývoji delenie na múdrosť a vedu, zatiaľ čo pre umenie analogické delenie neplatí, nanajvýš snáď delenie na inšpiráciu a techniku. Keď je však, tiež podľa mojej mienky, filozofia vo svojej prirodzenosti múdrosť, platí pre kresťanské umenie to isté kritérium ako pre kresťanskú filozofiu: kresťanské umenie ako umenie musí byť svojou prirodzenosťou umením i pre nekresťana, nie ovšem pre každého, ale práve pre aktívneho a pasívneho umelca, i keď on nevidí ono nové, len prirodzenosťou nepostihnuteľné svetlo, ktoré ožaruje kresťanské umelecké dielo; kresťanská filozofia nesmie byť znásilnenou filozofiou ani pre nekresťana, nie však pre každého, ale práve pre filozofa od prirodzenosti podstatného, a tým zďaleka nie je každý prirodzený človek, lebo prirodzenosť a zákony ľudského rozumu nie sú každému dané, i keď on je slepý pre toto nové svetlo, ktoré sem vniká zo Zjavenia. Ku kresťanskému umeniu a filozofii pristupuje niečo nové, to je pravda. Ale to je celkom nedostatočný výraz pre to, čo vzbudzuje zdanie, akoby sem pristupovalo niečo v tomto rade a v tej istej rovine; v pravde sa však líši to, čo pristupuje, o celý jeden svet, ba o celé božské bytie. Latinské super additum je už lepšie, lebo v ňom je pojmovo lepšie naznačené bytie. V kresťanskom umení sem proste nepristupuje len biblický príbeh, v kresťanskej filozofii sem proste nepristupuje len pojmovo definovaná dogma, ale pristupuje sem super additum z hrôzy, bytia samého Boha v jeho jednotnosti, a tým i nerozrušiteľná jednota v samom vtelenom Slove, totiž táto jednota Stvoriteľa a stvoreného, Boha a človeka, jednota existujúca nie už v reálnej oddeliteľnosti, ale len ešte v reálnej rozlíšiteľnosti, a to nielen pre bytie krásy tohto stvoreného sveta, ale tiež pre bytie krásy samého Boha. Pristupuje sem a tvorivú moc umelcovu riadi nie nová vedomosť z viery, ale nový vierou prežiarovaný senzus.

Preložil KAREL DVOŘÁK

Kresba: Andrej Mišanek